

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 27
11/2012
24. marec 2012

L. Štúr

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

Cena 0,50 €

Vierozvestci
v Bratislave
Strana 2.

Vyhorel hrad
Krásna Hôrka
Strana 5.

Voľby optikou
našich komentátorov
Strana 6.

Historik Spiša
I. Chalupský
Strana 10.

Zo života
Matice slovenskej
Strana 12.

SLOVO O SLOVENSKU

V týždni, ktorý prichádza, bude mestské zastupiteľstvo Bratislavy rozhodovať o tom, či Pamätník štúrovcov zostane na pôvodnom Námestí L. Štúra alebo či s ním novodobí „posunovači“ z „Bratislavského okráslovacieho spolku“ pohnú. Na Prezidiu Matice slovenskej som sa poďakoval predsedovi MS Ing. M. Tkáčovi, verejne ďakujem aj riaditeľke Domu MS v Bratislave D. Suhej i matičiarom z celého Slovenska za to, že zozbierali vyše desať tisíc podpisov pod petíciu. Na Deň nezávislosti 19. 9. 2011 bol s nami proti premiestňovaniu protestovať aj súčasný víťazný premiér...

Poslancom Bratislavy aj primátorovi M. Ftáčnikovi, ktorý stojí na matičnej strane, prišli proti premiestňovaniu Pamätníka štúrovcov podporné listy zo Zvolena - veď Štúr bol poslancom kráľovského mesta na uhorskom sneme - od študentov Gymnázia L. Štúra z Trenčína, z rodného Uhrova, aj z Modry, kde leží jeho hrob. Najvýznamnejším hlasom je však Stanovisko Predsedníctva Evanjelickej cirkvi a. v., ktoré bráni nielen Štúrovo meno, ale ohradzuje sa proti tým, ktorí s takým nezmyselným, provokatívnym nápadom vôbec vyšli na verejnosť. Vlastenecký protest zdvihol a zomkol všetkých vzdelaných Slovákov a Slovenky, aby povedali plazivej iredente svoje rázne: Zastavme ich, bratia! Odkazujeme opovržlivcom, ktorí skúšajú našu trpezlivosť, že Matica slovenská je pripravená všetkými demokratickými prostriedkami ZABRÁNIť premiestneniu Pamätníka štúrovcov! Ak chcú páni poslanci vyvolať občianske protesty, aké sa nedávno odohrávali na Námestí SNP, sme pripravení na konfrontáciu: buď budú počúvať hlas občanov nezávislej Slovenskej republiky, alebo Bratislava uvidí silu a vplyv protestujúcich, teda našu občiansku zomknutosť aj odhodlanie! Pamätník Štúra ani štúrovcov sa nepohne z miesta!
Drahoslav MACHALA

Nový vládny kabinet v definitívnej podobe spoznáme až štvrtého apríla Slovensko má šancu na správne rozhodnutia

BRATISLAVA (Ivan BROŽÍK) - Viaceré médiá už priniesli najrôznejšie zostavy budúceho vládneho kabinetu, ktorý vzíde z marcových predčasných voľieb. Až v čase, keď čitateľ SNN dostáva do rúk tento výtlačok, bude mať však strana SMER-SD prvý ucelený zoznam nových podpredsedov vlády a jej ministrov. Vyplýva to z jasného vyjadrenia jej predsedu Roberta Fica.

Do kresla ministra vnútra zasadne opätovne Robert Kaliňák.

So stopercentnou istotou môže me konštatovať iba to, že predsedom novej vlády Slovenskej republiky sa na najbližšie štyri roky stáva Robert Fico. Tú istú mieru istoty máme, ak za druhého najsilnejšieho muža Slovenska považujeme Pavla Paška v kresle predsedu Národnej rady Slovenskej republiky. Trojuholník najvyššej ústavnej moci je tak jasný a nemenný. Po dlhom čase ide o tri inštitúcie moci, ktoré nerozdeľujú parciálne záujmy a vzájomné antipatie. Naopak, spája ich jasná vízia pre nové Slovensko.

Slovensko môže veľa získať, ak do kresla ministra zahraničných vecí opätovne zasadne Miroslav Lajčák. R. Fico túto nomináciu už po osobnom rozhovore s ním potvrdil. Na tomto

poste sa totiž neriešia iba kabinetné kamarátstva a nebuduje vlastné ego, ako sa stalo zvykom počas Dzurindových vlád. Úlohou Slovenskej diplomacie je pevne a dôstojne ukotviť našu krajinu v medzinárodných vzťahoch v celom komplexe - od zaoceánskeho západu cez Európsku úniu až po zauralský východ. Miroslav Lajčák ako uznávaný diplomat, bývalý veľvyslanec v Japonsku a Srbsku, bývalý vysoký predstaviteľ medzinárodného spoločenstva pre Bosnu a Hercegovinu a súčasný bruselský výkonný riaditeľ diplomatických zborov pre Rusko, Východné partnerstvo a západný Balkán má všetky predpoklady na to, aby dôstojne zastupoval záujmy Slovenska vo svete. Vráťane Budapešti.
(Viac na 2. strane)

Organizovaná skupina vysokých politikov a IT odborníkov vykráda štátny rozpočet Kolaps daňového systému nás už stál tridsať miliónov eur

BRATISLAVA (Oto BALOGH) - Informačný systém, ktorý zabezpečuje výkon daňovej správy od evidencie prijatých daňových priznaní, cez komplexné spracovanie daňových príjmov a nedoplatkov až po kontrolnú činnosť, je už vyše dvoch mesiacov v troskách. Štát doteraz prišiel o takmer miliardu korún.

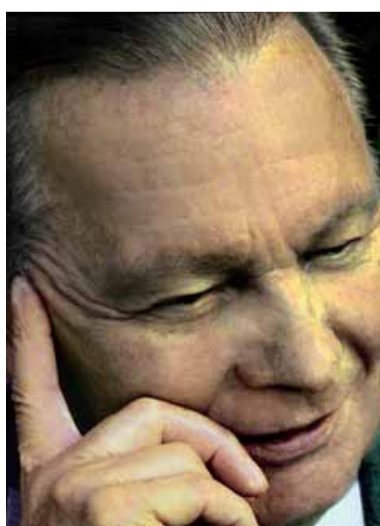
Informačný systém daňovej správy pre takmer päťtisíc používateľov bezmála dvadsať rokov spravovala firma Novitech. Jej systém je však od januára 2012 vypnutý. Po reforme daňových úradov má fungovanie správy daní garantovať spoločnosť IBM. Kým sa tak stane, správu daní počas roka 2012 má zabezpečovať nový informačný systém KONS, presadzovaný ministerstvom financií na čele s I. Miklošom. Nový systém je však napriek opakovaným prisľubom nefunkčný. Systém KONS nemá žiadne prepojenie na predchádzajúci systém firmy Novitech a daňové úrady sa vrátili o dvadsať rokov späť do éry kalkulačiek. Daniari meška-

jú s vracaním preplatkov DPH a skolabovalo aj elektronické priznanie daní z príjmov, ktoré musia daňové subjekty priznať do druhého apríla. Efektívna správa daní je prakticky nemožná a každým dňom vznikajú ďalšie škody. Toho času sa už blížia k hranici jednej miliardy korún. Vývoj systému KONS má na starosti spoločnosť IBM a vďaka zmluvným dodatkom sa na jeho tvorbe podieľajú aj subdodávateľské firmy Bank Pro Soft, Cross Clif a Dimano. Nepreniknuteľná spleť zmlúv a personálnych prepojení sa stala alfou a omegou daňového škandálu, ktorý má pachuť sabotáže záujmov štátu a reálne ohrozuje výber daní.
(Viac na 2. strane)

Budova daňovej správy v Bratislave.

3 OTÁZKY PRE: Rudolfa SCHUSTERA, bývalého prezidenta SR

• Nemecké reálie poznáte dokonale. Ako vnímate fakt, že sa v tejto krajine, s ktorou úzko kooperujeme, zhodli na prezidentskej kandidatúre Joachima Gaucka, bývalého evanjelického pastora z východného Nemecka?

Nie je dôležité, odkiaľ človek, politik pochádza, ale aké má vlastnosti. Tiež nie je dôležité, či je to Západ alebo Východ. Dôležité sú ľudské kvality, zásadovosť, česťnosť. J. Gauck slúži ako dôkaz, že charakterní sa presadžia. Vidno to aj na kancelárke Merkelovej, tiež je z Východu (bývalej NDR).

• Nenahráva terajší vývoj v Európe skôr nečestným? A ako to bolo v rokoch 1999 - 2004 počas vášho

pôsobenia vo funkcii prezidenta Slovenskej republiky?

Teraz prichádza na nich rad; je čas demaskovania nečestných. Aj u nás vychádzajú špinavosti na povrch. Som rád, že sa tak konečne stalo. Pokiaľ ide o naše vnútorné problémy, veľmi kriticky som vystupoval proti nim aj v čase môjho aktívneho prezidentsva. Veď sa to aj odrazilo na poklese mojej popularity v médiách. Novinári mali na to iný názor, aj keď bolo zrejme, že už vtedy boli mnohé veci vo vnútornej politike ne-dobré. Preto sme sa nezhodli.

• Myslíte, že pozveme čoskoro nového nemeckého prezidenta na Slovensko, povedzme na oslavy SNP?

Keď Košice nadväzovali spoluprácu s vtedy západonemeckým Wuppertalom, bola to vo vzťahoch medzi Východom a Západom rarita. Vtedajší wuppertalský primátor Johannes Rau v rovnakom období ako ja tu na Slovensku kandidoval na úrad nemeckého prezidenta. Pre STV povedal, že nemôže komentovať moju kandidatúru, ale vie si predstaviť dobrú spoluprácu našich krajín - a to sa aj stalo. Nemecko nám veľmi vtedy pomohlo. Akokoľvek sme s prezidentom Rauom dobre vychádzali, nebola možnosť privítať ho na Slovensku. Preto si nemôžeme robiť ilúzie ani teraz, kedy a ako vyhovie nový nemecký prezident pozvaniu na návštevu našej vlasti.

Zhovárал sa Dušan D. KERNÝ

R - 2012012

ISSN 0862-8823

Nový vládny kabinet v definitívnej podobe spoznáme až štvrtého apríla Slovensko má šancu na správne rozhodnutia

(Dokončenie z 1. strany) – Časy, keď sa vytvorilo kreslo podpredsedu vlády len preto, aby koalíční partneri získali pocit dostatku moci, sú preč. „Máme šancu urobiť rozhodnutia, ktoré nebudú limitované inými a budú veľmi správne,“ vyhlásil Robert Fico a myslel tým okrem iného aj rušenie zbytočných inštitútov moci, medzi ktoré patrili aj podpredseda Radičovej vlády Rudolf Chmel. Do tejto pozície zrejme nastúpi Marek Maďarič. Avšak s povinnosťami ministra kultúry a mnohými ďalšími, medzi ktorými má byť aj menšinová problematika. Úlohou Roberta Kaliňáka popri zastrešení rezortu vnútra bude aj spojenie troch tajných služieb, ktorých doterajšia existencia sa ukázala ako chaotická a neefektívna. Podľa Roberta Fica ide „nie len o finančnú úsporu, ale pre-

dovšetkým o zníženie bezpečnostných rizík, teda zabráneniu podobných káz, aké sa vyskytli v posledných mesiacoch“.

■ PORIADOK V ROZVIEDKACH

Robert Kaliňák hovorí o tom, že „podľa jednej z verzií sa služby vybudujú ako keby na ‚zelenej lúke‘, aby sme ich mohli očistiť. Okrem toho sa už dnes dajú v práci služieb definovať ‚netradičné prvky‘ a priestor na úsporu finančných prostriedkov“.

Slovenský pozemkový fond ignoruje pád vlády, voľby, ale aj samotného prezidenta a ešte stále sa pokúša o podzrivé reštitučné rozhodnutia. Aj to je dôkazom, akým spôsobom si strany bývalej koalície budovali v štáte politickú a následne ekonomickú moc. Nová vláda sľubuje poriadky, úspory a racionalizáciu štátnej správy. Podľa

viťaza volieb „v hre je rušenie viacerých štátnych úradov. Je tu veľká šanca naštartovať centrálnu verejnú obstarávanie, čím sa dá ušetriť veľký balík peňazí. Zrušiť sa dá aj Fond národného majetku či Protimonopolný úrad. Pri rušení ministerstiev by som bol opatrný. Zatiaľ pracujeme s tou štruktúrou vlády, aká je v súčasnosti,“ povedal Robert Fico.

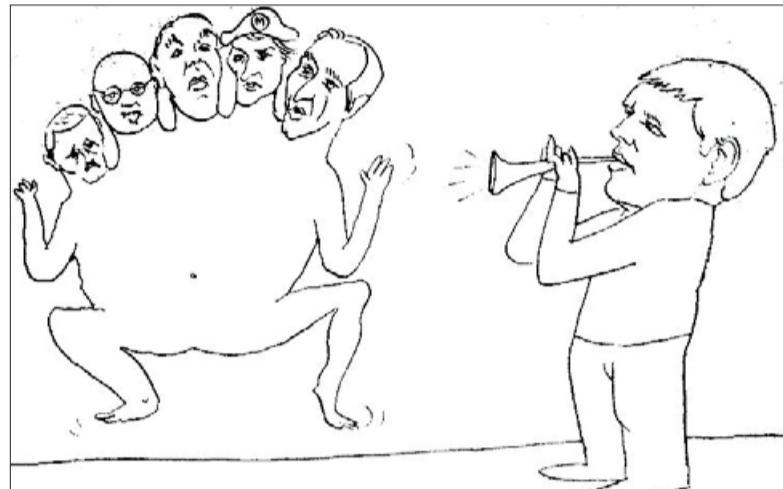
■ PRAVICA SA HRYZIE

Aj napriek veľkorysosti víťaza volieb a ponúknutým postom v Národnej rade SR sa bývalí „partneri“ hryzú medzi sebou a nevedia dohodnúť takmer na ničom. S výnimkou nominácie Jána Figefa do funkcie podpredsedu parlamentu. V čase našej uzávierky si mali ešte rozdeliť druhé podpredsednícke miesto a deväť pozícií predsedov

parlamentných výborov. Víťaz volieb bývalej koalícii sľúbil nadštandardné podmienky v oblasti kontroly. Je však otázne, či ona sama sa medzi sebou dokáže zhodnúť aspoň na tom, koho nominuje do funkcie šéfa Najvyššieho kontrolného úradu

či Úradu pre verejnú obstarávanie. „Máme výhodu, že nie je Koaličná rada, kde sa rozdeľujú miesta. Máte možnosť vidieť momentálne v priamom prenose v Národnej rade SR, ako to vyzerá, keď pravica rieši pozície. V našom prípade sme teraz nasmerovali svoju pozornosť v prvom rade na zásady, ktorými chceme viesť štát,“ povedal Robert Kaliňák.

Foto: www.webnoviny.sk
Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Organizovaná skupina vysokých politikov a IT odborníkov vykráda štátny rozpočet Kolaps daňového systému nás už stál tridsať miliónov eur

(Dokončenie z 1. strany) – Kde skončilo 30 miliónov eur na nový daňový informačný systém, ktorý spôsobuje daniarom problémy, nevedno. No indicie naznačujú, že peniaze idú do subdodávateľských firiem s väzbami na bývalého riaditeľa Daňového riaditeľstva M. Mikulčíka, ktorý je dlhoročným Miklošovým priateľom. Ministerstvo tvrdí, že má zmluvu s IBM a do výberu jej dodávateľov nezasahuje.

■ PRÍLIŠ VEĽA NÁHOD

Tento alibizmus minimálne naznačuje, že rezort nemá záujem vedieť, ako sa nakladá s verejnými financiami. Externí subdodávateľia Bank Pro Soft, Cross Cliff a Dimano, ktorí sa zakrývajú pláštikom IBM, sú vzájomne dokonale prepletení. Prvé dve firmy

Anton Marcinič z KDH je kritický.

majú podľa Obchodného registra (OR) rovnakú adresu (Cross Cliff je vyložene schránková firma, majitelia sú z Veľkej Británie) a personálne prepojenie, ktoré ich spája aj s treťou firmou. Mená P.

Seres, P. Bluska, P. Slobodník sa vyskytujú v orgánoch Bank Pro Soft i Bank Pro Team, ktorá je od roku 2008 z OR vymazaná. Kedy si však bola jedným zo spoločníkov Bank Pro Soft. Všetky väzby sa končia pri mene M. Mikulčíka, exriaditeľa Daňového úradu SR.

■ NKÚ POTVRDIL POCHYBENIA

Situáciu v daňovej správe preveroval NKÚ, ktorý zistil viaceré porušenia zákonov. Konštatoval obmedzenú funkčnosť informačných systémov daňovej správy a nedodržanie zásady správy daní podľa ustanovenia zákona o správe daní. Na základe výsledkov kontroly odporučil štatutárnemu zástupcovi Finančného riaditeľstva okamžite prijať účinné opatrenia pre „zabezpečenie riadneho výkonu správy daní“.

Situáciu na daňových úradoch preveruje aj Monitorovacia skupina Finančnej správy (MSFS), zložená z poslancov politických strán zastúpených v parlamente. Opakované kontroly potvrdili, že situácia je kritická a harmonogram prác na novom informačnom systéme daňovej správy sa neplní. Naším novinám poskytol stanovisko k spomínanému problému člen MSFS, poslanec Anton Marcinič (KDH). Na otázku, či považuje zlyhanie daňového systému za súhrn nepriaznivých okolností alebo sofistikovaný pokus odčerpať financie zo štátneho rozpočtu, odpovedal: „Môj názor je, že ide o dôsledok aktivít organizovanej zločineckej skupiny, pozostávajúcej z vplyvných politikov a podnikateľov. Či je to naozaj tak, dozvieme sa od príslušných orgánov.“

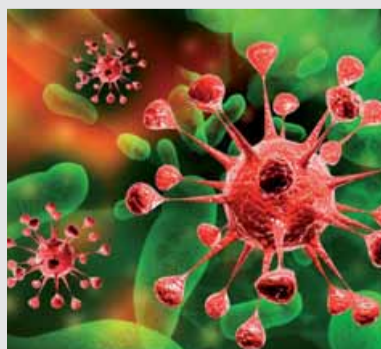
Či bude systém fungovať ešte tento rok a či by za jeho zlyhanie mali byť brané na zodpovednosť konkrétne osoby, A. Marcinič konštatoval: „Myslím si, že áno. Nový systém chce každý. Podniky, zamestnanci daňových úradov aj štát. Štát dnes vyberá dane takmer najdrahším spôsobom v OECD a umožňuje daňové úniky v odhadovanej výške 28 percent DPH. Za rozvrat daňovej správy musia niešť zodpovednosť konkrétne osoby. Ak za toto zlyhanie nemá niešť zodpovednosť nikto alebo len nejakí obetní baránkovia, tak si nezaslúžime samostatný štát, lebo ho nevieme spravovať ani v takej základnej veci, akou je výber daní.“ A my len dodávame, že napriek problémom by daňovní poplatníci nemali zabudnúť na splnenie svojich daňových povinností. Vyhnú sa tak možným postihom.

VŠIMLI SME SI

Rakovina nám nezdravo zovšednieva

Zhubné nádory predstavujú druhú najčastejšiu príčinu úmrtí na Slovensku. Ich liečba je interdisciplinárna, odborne a ekonomicky náročná. Aj preto bolo povinné hlásenie zhubných nádorov v bývalej ČSR zavedené už v roku 1952. Populačný register vznikol v roku 1976, pričom spracovával údaje spätne od roku 1968. Jeho úlohou je viesť doživotnú, dlhodobú evidenciu onkologických pacientov, dopĺňať údaje o chorom a jeho chorobe s rešpektovaním medzinárodne akceptovaných klasifikačných systémov.

V polovici februára tohto roku sa uskutočnilo pracovné stretnutie stálych komisie pre register pacientov s onkologickým ochorením (NOR). Zasadnu-

tie inicioval Ing. Andrej Orban, riaditeľ Národného centra zdravotníckych informácií (NCZI), ktorý nám potvrdil, že dôvodom bolo najmä zistenie, že sa znížil počet hlásení z odborného terénu, pričom v centre v minulom roku proaktívne reorganizovali a zvýšili kapacitu na odborné spracovanie takýchto podkladov. Zánikom poliklinických onkologických oddelení chýba koordinátor zberu a ďalšieho spracovania hlásení. Niet ľudí, ktorí by mali záujem pomáhať v takejto citlivej oblasti. Disciplinovanosť odosielania onkologických hlásení má klesajúcu úroveň, čo má vplyv na kvalitu zberu a spracovanie vybraných epidemiologických a klinických údajov o pacientoch s onkologickými ochoreniami, údaje o zomretých pacientoch a čase prežívania. Najväčšie problémy so zasielaním onkologických hlásení majú na strednom Slovensku. Ideálnym vstupom pre onkologický register by bol výsledok histologického vyšetrenia z patologických pracovísk. Zapojenie patológov do programu prisľúbil pri tejto príležitosti štátny tajomník Ministerstva zdravotníctva SR doc. MUDr. J. Porubský. Podľa prof. Evy Sirackej sú výstupy NOR významným prvkom pri uskutočňovaní plánovaných aktivít Ligy proti rakovine. Preto aj ona apelovala, aby bola do budúcnosti zachovaná kontinuita zberu a kvality výstupov.

Eva SISKOVÁ

Víťaz sochárskej súťaže je akademický maliar Anton Gabrík Súsošie Cyrila, Metoda a Gorazda v Bratislave

Verejná anonymná súťaž na výtvary súsošia sv. Cyrila, Metoda a Gorazda v Bratislave, ktorú vyhlásila Matica slovenská, Rada Konferencie biskupov Slovenska pre vedu, vzdelanie a kultúru a Spoločnosť svätého Gorazda, sa skončila 21. februára 2012. Dvadsaťštyri návrhov na súsošie porota posúdila anonymne podľa hesiel, ktoré si autori stanovili, a vybrala tri najlepšie s rozhodnutím, že neurčí ich poradie.

Napokon rozhodli vyhlasovatelia súťaže, že realizovať sa bude návrh Rotunda od akademického sochára Antona Gabríka z Modry. Autor svoj návrh prispôbil požiadavkám vyhlasovateľov tým, že na svojom diele zvýrazní cyrilo-metodskú a národno-štátnu symboliku. Súsošie by malo byť odhalené 5. júla 2013.

■ ĎALŠIE MOŽNO V MARTINE

Gabříkova Rotunda bola na nedávnom slávnostnom vyhodnotení súťaže ocenená spolu s návrhmi akademických sochárov Jána Leška z Trebišova (dielo Proglas) a Petra Beňa z Lipian

(Cyril). Okrem víťazných návrhov boli aj všetky ostatné verejnosti sprístupnené na výstave v Justičnom sieni Primaciálneho paláca v Bratislave. Predseda Maticy slovenskej Marián Tkáč na vernisáži výstavy uviedol, že v prípade súhlasu niektorého z ďalších dvoch finalistov súťaže môže byť jeho súsošie osadené v Martine. Vyhlasovatelia vyjadrujú vďaka

sa jubileum 150. výročia Maticy slovenskej a 1 150. výročie príchodu sv. Cyrila a Metoda medzi našich predkov v roku 2013. Predpokladá sa, že táto výzva sa stane podnetom na vytvorenie originálnych a hodnotných diel – jedným z nich teda bude aj súsošie svätých Cyrila, Metoda a Gorazda.

(mi) - Foto: (mab)

AKTUÁLNE

všetkým účastníkom. V ich účasti vidia okrem umeleckého prejavu aj živý záujem o slovenské kultúrne dedičstvo a jeho uchovanie. Prípravy na vyhotovenie súsošia svätých Cyrila, Metoda a Gorazda v Bratislave sa začali už v auguste v roku 2011. Bronzové súsošie v nadživotnej veľkosti inštalujú na Hurbanovom námestí v bratislavskom Starom Meste pred Kostolom Sv. Trojice.

■ APEL NA UMELCOV

Matica slovenská aj týmto spôsobom apeluje na tvorcov zo všetkých umeleckých odborov, aby vo svojich tvorivých plánoch upriamili pozornosť na blížiacu

Dvojciferné snívanie a potvrdenie reality

Jozef HAJSTER

Slovenská politika sa nepochybne dostáva do novej fázy. Politici v celom politickom spektre dostali pred parlamentnými voľbami od voličov vážne varovanie. Aj verejnými protestmi na námestiach ich upozorňovali, že im nebudú donekonečna vystavovať biano šek na dôveru. To isté platí po parlamentných voľbách. Podľa prieskumov verejnej mienky ešte týždeň pred voľbami až tretina voličov nemala jasno, koho bude voliť. Pozoruhodný je fakt, ktorý zistila agentúra Focus v exit polle. Podľa neho sa až zhruba 40 percent voličov rozhodlo na poslednú chvíľu, z toho 20 percent v týždni pred voľbami a až 20 percent dokonca v deň volieb. Je to veľmi vážny prejav

nestability na politickej scéne. Výsledky volieb treba preto brať ako biano šek, ktorý veľká časť voličov vystavila politickým stranám bez rozdielu, hoci v rôznej miere. Predovšetkým to platí pre SDKÚ a SaS, ktoré sa podľa predvolebných prieskumov dlho kolísali nad priepasťou odchodu z parlamentu a nechýbalo veľa, aby do nej aj spadli. To, že sa tak nestalo, prijali lídri oboch strán s úľavou. SaS je natešená, že sa nestala stranou na jedno použitie, a Sulík tým, že nemusel splniť svoj sľub – ak nezíska najviac krúžkov, vráti mandát.

Zúfalec M. Dzurinda na nočnom brífingu krátko po oznámení výsledkov exit pollov svojimi tradičnými alibistickými slovami

hovoril o krivdách, ktoré boli podľa neho páchané na SDKÚ. Aj keď pripustil, že „veľmi dobre si uvedomujem, čo znamená zodpovednosť lídra“, len neochotne a pod tlakom volebných odhadov naznačil, že začína uznávať svoju zodpovednosť za pád svojej strany. Na druhý deň už oznámil:

KOMENTÁR

„Za volebnú porážku preberám celú zodpovednosť.“ Vtedy už vedel, že nová kandidátka na post lídra Lucia Žitňanská získala 103 517 preferenčných krúžkov, čo je viac, ako mal Dzurinda s Miklošom dohromady. Pre oboch to bola jasná správa. Po zasadaní prezídia strany deň po voľbách

uznával, že na májovom kongrese strany sa o funkciu lídra nebude uchádzať. KDH nedosiahlo vysnívaný dvojciferný výsledok a spolu s Jánom Figeľom sa nestali jednoznačnými lídrami praveice. Opäť sa potvrdilo, že potenciál KDH osloviť širšiu voľičskú verejnosť je limitovaný. Či to bude mať za následok ďalšie štiepenie, teda odchod skupinky mladších rebelov – Daniela Lipšica, Jany Žitňanskej a Radoslava Prochádzku – ukáže čas. Rozkol by určite ohrozil mnohoročnú 8-percentnú volebnú stabilitu KDH.

Z krízy praveice ťažil Igor Matovič a jeho Obyčajní ľudia a nezávislé osobnosti. Matovičovo voľné zoskupenie je politický novotvar, aký sme tu ešte nemali. „Chceme plniť úlohu strážnych psov,“ povedal. Nuž uvidíme, ako budú štekať... Pokiaľ ide o ďalšiu pravicovú stranu, ktorá sa dostala do parlamentu, Most – Híd, je pozoruhodný fakt, že údajne až 40 percent voličov nemá maďarskú národnosť, ale najmä slovenskú. Z tohto hľadiska je o

to smutnejšie vypadnutie SNS z parlamentu.

Suverénne, impozantné víťazstvo Smeru nie je v nijakom prípade náhodné. Výrazný podiel má na ňom evidentne kríza praveice. Na rozdiel od pravicových ministrán ide o konsolidovanú, stabilnú a veľkú stranu. To je pre slovenskú politiku dobrá správa a istá záruka stability. Mnohí oponenti Smeru už pred voľbami strašili a nepochybne budú aj naďalej strašiť, že to môže znamenať cestu, ktorou sa v susednom Maďarsku vydal Viktor Orbán. Prirovnávanie Roberta Fica k vodcovi Fideszu neobstojí. Na rozdiel od liberálov všetkých odtieňov je isté, že voči veľkomaďarskej exteritoriálnej expanzii súčasnej vlády v Budapešti nebude vláda Roberta Fica taká povôľná, ako to bolo v prípade Radičovej pravicovej koalície. Základným záväzkom Smeru voči voličom je však jeho orientácia na sociálny štát a sociálne istoty. Je to biano šek vydaný Robertovi Ficovi a Smeru na ďalšie štyri roky.

Relativita mreží väzňov chudoby

Ivan BROŽÍK

Jeden z rakúskych denníkov nedávno uverejnil – citujeme – „otrasný príbeh“ istej Rakúšanky, invalidnej ženy na dôchodku. Vraj aby prežila, musí niekoľko dní z týždňa stráviť na ulici žobraním. Pretože z 1 300 eur mesačne, ktoré ako rôzne dávky dostáva od štátu, „nie je možná ani len holá existencia“. Slovensko je potom záračná krajina so záračnými ľuďmi. Pretože ak preženie – a to výrazne – životné náklady: strava, bývanie, energie v Rakúsku sú maximálne o tridsať percent vyššie ako na Slovensku. Benzín a reality sú tam lacnejšie. Odrátajme teda tú tretinu, 433 eur z 1 300 eur z „otrasného“ príjmu

biednej Rakúšanky, a dostaneme 867 eur!

Priemerná mesačná nominálna mzda zamestnanca hospodárstva SR bola vlni 786 eur. Štatistický úrad Slovenskej republiky v rámci sčítania obyvateľstva okrem iného zisťoval aj naše príjmové a výdavkové možnosti. Najnižšie čisté peňažné príjmy na jedného člena domácnosti zaznamenal v Banskobystrickom kraji – 323,81 eura. Podľa amerických sociológov sa v USA za chudobného považuje každý, koho mesačné príjmy klesnú pod priemerný príjem. Ak v našej troj- či štvorčlennej rodine je aktívne činný iba jeden člen domácnosti, nemá žiadnu

šancu – ak patrí k bežnej vzorke obyvateľstva – užiť blízkych a seba bez narastania dlhov. Ak ide o slobodnú matku s dieťaťom na materskej dovolenke, bez podpory príbuzných nemôže normálne existovať.

POZNÁMKA

V takejto situácii zlyháva aj na prvý pohľad jednoduchý recept na lepší život – migrácia za prácou. Pri dnešných mzdách, ktoré sa pohybujú v oblastiach s vysokou nezamestnanosťou na úrovni minimálnej mzdy, teda 327,2 eura, už nie je možné za takouto obživou cestovať ani vlastným motorovým

vozidlom, ani verejnou dopravou, ktorá aj tak ruší mnohé spoje.

Ľudia sa stávajú väzňami vlastnej chudoby. Zamestnávateľia tvrdia, že zvýšenie minimálnej mzdy by spôsobilo zvýšenie nezamestnanosti. Je to však príliš krátkozraká politika, pretože ak obyvateľstvo nemá peniaze na spotrebu, môžu si výrobcovia svoje výrobky akurát tak skladovať a nezamestnanosť bude aj tak rásť.

Zadlženosť Slovákov rastie z roka na rok. Dnes má každý z nás, vrátane batoliat a dôchodcov, v bankách priemerný úver najmenej 3 600 eur. V mnohých slovenských rodinách sa iba kopia nezaplatené faktúry a vysoké dlhy. Nežiaducim následkom chudoby je nielen požičičiavanie si peňazí na vysoký úrok, ale aj rezignácia, alkoholizmus, gamblerstvo a iné podobné negatíva. Nebadane vzniká akási kultúra chudoby. Je utváraná vo vzťahu k dominantnej triede a k jej hodnotám, ako napríklad šetrnosť, hromadenie bo-

hatstva a možnosti individuálneho spoločenského vzostupu. Možnosť nadobudnutia týchto hodnôt a cieľov je pre príslušníkov kultúry chudoby veľmi nízka, nie že nemôžu dosiahnuť úspech, ale ani len zaradenie sa do dominantnej spoločnosti. Do tejto situácie sa Slovensko dostalo pre jednoznačne antisociálnu politiku bývalých pravicových vlád.

Ak sa ešte vrátíme do Rakúska k nešťastnej invalidke, ktorú bieda donútila žobrať, pretože nemôže vyžiť z 1 300 eur mesačne, potom ponúkneme ešte jeden údaj zo Slovenska. Za životné minimum jednej dospeléj osoby sa u nás považuje suma 189,83 eura. Ak žije v domácnosti osamelá matka s dieťaťom, potom ich životné minimum je vo výške približne 276 eur. Smutne znie konštatovanie nášho zákona, ktorým sa stanovuje, že až „pod touto hranicou sa začína hmotná bieda“. V Európskej únii je teda chudoba naozaj výrazne relatívna.

AKO BOLO, ČO BOLO

V Bratislave sme mali kedysi Most Františka Jozefa. Teraz sa začalo hovoriť aj o Moste Márie Terézie. Bol to jeden z nápadov, ktoré ponúkol šéf bratislavského samosprávneho kraja Pavol Frešo do internetovej súťaže o názov mosta pre cyklotrasu, ktorá spojí Devínsku Novú Ves s dolnorakúskym Schlosshofom. Jeho úrad k Márii Terézii prihodil ešte varianty – Most slobody a Most železnej opony. Vzápätí sa objavili návrhy ako Cyklomost Morava, Most Schlosshof, Most Relax, Ríšsky most, Lávka Juraja Jánošíka, Cyklomost nb. 1 či Most priateľstva. Páni zo župného úradu urobili anketu demokraticky podľa vzoru: Kto nemá internet, nemôže mať občianske práva a spolurozhodovať o názve mosta. Ktorýsi z počítačových srandistov, čo celkom iste viac surfujú na internete, ako sa vozia na bicykli, navrhol pokrŕiť most po americkom hrdinovi akčných filmov Chuckovi Norrisovi.

Milovníci akčných filmov majú predstaviteľa Walkera, texaského rangera Chucka Norrisa radi preto, lebo v záujme obrany spravodlivosti zmláti každého, koho sa mu zachce. Bláznivý nápad okamžite rozohrial do vytrženia potenciálnych recesistov a revolučných pubertiakov a červenovlasý

tejto informácie okamžite chytila zahraničná tlač a neznáma Bratislava sa spolu so županom Frešom ocitla na stránkach popredných novin.

Samotný návrh však nepotešil dolnorakúskeho krajského premiéra Erwina Prölla, lebo sa dal počuť, že „s určitou jestvujú

ta, teší. Nuž zauvažujme, prečo by sa mohol rozhodnúť pre charizmatického bitkára Chucka Norrisa. Mohol by vychádzať z predpokladu, že Mária Terézia na slávnostný krst určite nepríde, Juraj Jánošík tiež nie, ale Chuck Norris? Čo by americká „star“ nespravila pre svoju popularitu? Keby to tak nebolo,

Možno je za tým naozaj len presvedčenie, že by sa predstaviteľ texaského rangera mohol dovoliť na slávnostné otvorenie mosta. Ak by sa tak stalo, celkom iste by spolu s ním pritiahli aj americkí kameramani, filmári, no najmä novinári, ktorí by okrem iného urobili reklamu Bratislave. Potom je tu ešte jedna zaujímavá drobnosť. Chucka Norrisa priviedol k filmu jeho karatistický žiak, slávny americký herec Steve McQuin, o ktorom niektorí naši tvrdia, že má slovenský pôvod. „Čak“ by mohol byť preto Slovensku tak trochu vďačný. Prečo by sa nemohol odvďačiť za Steveho dobrodenie? Jeho bystrému oku nemusela ujsť neopakovateľná figúra predsedu BSK. Čo ak v ňom objaví nového Schwarzeneggera a priblíži filmové nebo supermanovi z Bratislavy, ktorému ponúknu postavu v ďalšom pokračovaní Terminátora alebo aspoň nejaký remake či po našom „rimejk“ v jednom z ďalších filmov o nesmrteľnom doktorovi Frankenštajnovi.

Od Čaka po Terminátora?

Peter VALO

„minisuperman“ s prevahou vedie v súťaži o názov mosta. Nikoho z nich nezaujíma, že Chuck Norris nemá nič spoločné so Slovenskom, s Rakúskom, s Bratislavou a už vonkoncom nič s Devínskou Novou Vsou. Normálny človek si povie – hlúposť. V súčasnom svete však platí: Čím väčšia blbosť, tým väčšia senzácia. Nuž nečudo, že sa

lepšie mená ako meno amerického akčného hrdinu“. Nevie, aké mená mal na mysli. Možno, že by bol ústretivejší, keby bol most pomenovaný po rakúsko-americkom „terminátorovi“ a exguvernérovi Arnoldovi Schwarzeneggerovi.

Náš župan v saku Pavol Frešo sa s potešením vyjadril, že ho záujem o cyklomost, ktorý vzbudila anke-

prečo by o ňom v súvislosti s naším novým mostom písali v svetových novinách? Za úvahu stojí, či tých novinárov zaujala Norrisova sláva alebo skôr slovenská „prítrubnosť“ až hlúposť.

Povráva sa však, že v mene hesla: Hlas ľudu – hlas Boží, by sa vedenie kraja mohlo prikloniť k slávnemu „Čakovi“. Prečo?

Menia slovenské názvy za maďarské

V nitrianskom kraji bol v dvoch obciach volebný deň 10. marec spojený s referendom o zmene názvu obce. Kolárovo sa malo stať Gúťou a Tešedíkovo sa malo premenovať na Pered. Pokiaľ v prvom prípade bolo referendum neúspešné, v druhom prípade už biela tabuľa pred obcou s názvom Tešedíkovo zmizne.

Slovenské zákony, ktoré upravujú práva menšín, sú veľkorysé aj v európskom kontexte. Tešedíkovo, ktoré v roku 1948 premenovali vtedajší mocipáni podľa farára, pedagóga a národného buditeľa Samuela Tešedíka, malo štandardne uvádzaný maďarský názov Pered na modrej tabuli hneď pod oficiálnym názvom obce. Zdá sa však, že to niektorým miestnym príslušníkom maďarskej menšiny nestačilo. Vlastne, v tomto prípade sa nedá hovoriť o menšine, keďže 80 percent obyvateľov obce sa hlási k maďarskej národnosti. Obec sa v prvej písomnej zmienke z roku 1237 označovala ako Purud. Neskôr za Rakúsko-Uhorska sa meno obce ustálilo ako Pered. Podľa starostu Gyulu Borsányiho (cit.) „je mylne vysvetľované, že je to maďarský názov obce, lebo v maďarčine to neznámená nič. Je to historický názov obce...“

Zdálo by sa teda, že richtára viedla k referendu o zmene názvu obce ušľachtilá snaha o obnovenie „historickej spravodlivosti“. Je to skutočne tak alebo z toho trčí čertovo kopytko postupného plazivého premenovávania slovenských obcí v súlade s mapou „horného Uhorska“, ktorú tak milujú u našich južných susedov? Už spomínané Kollárovo, pomenované podľa nášho významného dejateľa, referendu odolalo. Zatiaľ... Čo bude so Štúrovom, to ukáže čas. Lenže podobné snahy, navyše úspešné, vytvárajú okrem geografického chaosu aj nebezpečný precedens. Čochvíľa by sa mohla vynoriť snaha o referendum, ktoré by z Trebišova urobilo Terebes a z Košíc Kassa város. Ostatne, spomínané mestá sa tak aj volali po bezprecedentnom útoku a následnom obsadení časti Slovenska horthyovským Maďarskom v roku 1938. Môžeme však ísť ešte ďalej. V dedine Žehra je väčšina obyvateľstva rómskej národnosti, aj keď zďaleka nie všetci Rómovia sa k nej hlásia. Snahy časti dediny, ktorá sa chcela odčleniť najmä pre netransparentné finančné operácie rómskeho starostu, sú mediálne známe. Čo bráni aj v tomto prípade vyhlásiť referendum a zmeniť názov dediny na rómsky? Azda najmä to, že ani Rómovia, ani Rusíni podobnú agendu jednoducho nemajú. Nostalgie za „starými uhorskými časmi“ trápia len a len našich spoluobčanov maďarskej národnosti. Mimo chodom, čo sa týka obce Pered, má zmena názvu tak trochu tragikomický nádych. Podľa niektorých prameňov je odvodený od staroslovenského slova „prud“. Podľa iných vysvetlení je za názvom Pered meno tretieho Svätoplukovho syna Préděslava. Tak či tak, obec sa teraz volá v súlade s označením v uhorských mapách a o to zrejme išlo.

Marek DANKO

Pre Slovensko sú veľké investície na našom území životnou nevyhnutnosťou

Mýty a fakty o širokorozchodnej trati

Ivan BROŽÍK – Foto: archív SNN

Prípadná výstavba širokorozchodnej trate od našej východnej hranice až po Dunaj s predĺžením do Viedne narazila v uplynulých rokoch na tvrdú antipropagandu. Prínajmenej celá Európa sa pritom snaží obsadiť aspoň akú-takú časť medzinárodného obchodu s Ruskom. Takzvaná pravicová vláda na Slovensku, fanaticky orientovaná iba na „zázraky“ z Washingtonu, bojkotovala to, čo nám sami Rusi ponúkali. Ešte je čas zachraňovať, čo sa dá.

„Širokorozchodná trať (ŠRT) je neefektívna investícia, nebude čo prepravovať, ľudia v Čiernej nad Tisou stratia prácu, je to príliš veľké finančné sústo pre štát...“ Tak znejú protiargumenty, ktoré ešte pri zažmurí oboch očí možno zaradiť medzi tie aspoň trochu racionálne sa tváriace. Vyjadrenia typu „s Ruskom obchodujú iba komunisti“, ktoré tiež často zaznievajú od odporcov ŠRT, svedčia už skôr o diagnóze ich duševného postihnutia alebo prinajmenej ich ekonomickej slepoty.

■ DESIATKY VLAKOV

Už pre rok 2015, čo je v súčasnosti vzhľadom na časový posun žiaľ, nereálne predpokladal projekt ŠRT denný pohyb minimálne

28 párov vlakov v oboch smeroch po slovenskom úseku ŠRT. Na zabezpečenie vozby vlakov sa predpokladalo nasadenie 100 hnacích dráhových vozidiel, z toho 50 na prepravu vlakov a 50 na obslužnú a manipulačnú činnosť. To všetko pri zachovaní už jestvujúcej prepravy na traťovom úseku Maťovce – Haniska pri Košiciach. V tovarovom objeme by takáto premávka vlakov znamenala 16,5 milióna ton tovarov už v roku 2015 a v roku 2025 prepravu vo výške 23 miliónov ton tovarov. Z toho v smere východ – západ sa malo prepraviť 73 percent záťaže a v smere západ – východ 27 percent nákladu.

Kde by sa vzal ten tovar? Prívažali by ho lode a v malej časti aj nákladná letecká doprava. Ten tovar

totiž existuje, tieto objemy sa už v súčasnosti oboji smermi prepravujú, akurát drahšie, pomalšie a komplikovanejšie. To je odpoveď na polemiku, či by bolo čo prepravovať. Dodávať, že Slovensko by malo príležitosť a šancu výrazne rozšíriť dunajskú nákladnú flotilu a konkurovať tak aj najväčšiemu prepravcovi po vodnej ceste – Ukrajine – netreba. To by bol „iba“ sekundárny efekt ŠRT.

■ TERMINÁL NA VÝCHODE

Výstavba a sprevádzkovanie trate by si automaticky vyžiadali výraznú modernizáciu terminálu v Čiernej nad Tisou. Takúto investíciu región potrebuje ako soľ. Sekundárne by sa vytvoril tlak na urýchlené dobudovanie diaľničnej infraštruktúry na východe Slovenska. Súčasne prekládka v Čiernej nad Tisou ovláda najmä železná ruda. Denne je to sedem vlakov do Ostravy, dva do Bratislavy a dva do Rakúska. Prekladá sa aj takzvaný ostatný tovar v dennom objeme asi päť vlakov. Po výstavbe ŠRT bude potrebné prekladať aj kontajnery. Bude sa to týkať tých cieľových staníc, pre ktoré je neefektívna preprava plánovanou južnou trasou alebo prekládka až v Bratislave. Traťový koridor Bratislava – Zvolen – Brezno – Rožňava – Košice je takmer nevyťažovaný a aj tak si vyžaduje rozsiahlu rekonštrukciu. Počas nej by sa na existujúcom traťovom telese mohla položiť aj širokorozchodná kofaj s tým, že jej nápravové zaťaženie by sa zvý-

šilo až na 25 ton. To je nevyhnutná podmienka na prepravu dlhých a ťažkých vlakov, ktoré bežne premávajú po Transsibírskej magistrále.

Prínos takejto investície je na vznik nových pracovných príležitostí nesmierny. Prekladiská v Čiernej nad Tisou a v Maťovciach však bez ohľadu na predĺženie ŠRT budú aj v budúcnosti slúžiť na prekládku hromadných substrátov a hnojív, ktoré sa budú ďalej prepravovať po klasických vlakových tratiach. Pre ŠRT má byť prioritne určená doprava kontajnerov, prípadne zásielok v zakrytých vozňoch, a to v podobe dlhých a ťažkých nákladných vlakov až z Ďalekého východu, najmä Číny, s dĺžkou až tisíc metrov a s nápravovým tlakom spomínaných 25 ton.

■ NÁROKY NA ROZPOČET

Plánované náklady na výstavbu ŠRT, respektíve jej predĺženie z Čiernej až do Rakúska, sa dnes odhadujú na asi päť miliárd eur. Treba si uvedomiť, že návratnosť investície je závislá od objemu prepravy, a pre Slovensko predstavuje pätnásť až dvadsaťpäť rokov. To je údaj mimoriadne zaujímavý aj pre komerčné banky. Slovenský rozpočet by však táto investícia zasiahla iba okrajovo. V prípade reálnej výstavby by bol totiž záujem investorov so súkromnými zdrojmi enormný. Podľa štúdie z roku 2007 by celkové náklady pre Slovensko pri uskutočnení zámeru postaviť širokorozchodnú boli iba symbolické, ale pritom mimoriadne efektívne.

Svojich hrdinov ospevujú a glorifikujú všetky politické hnutia, systémy a režimy

Jediná zbytočná obeť Homolovho puču

Text a foto: Vojtech KÁRPÁT

Každé politické hnutie a každá politická strana vyberá z dejín svojej existencie osobnosti, ktoré by sa stali vzorom pre jej členskú základňu. Hľadá skutočných i domnelých hrdinov, ktorých konanie by charakterizoval heroizmus a sebaobetovanie za ich ideové a politické ciele. Oficiálna stranická propaganda najviac vyzdvihuje obetovanie toho najcennejšieho, čo človek má – vlastného života.

Anton Kopal.

Svojich hrdinov ospevovali a glorifikovali rovnako ľavicové i pravicové strany politického spektra. Nachádzali ich, niekedy programovo, takmer medzi všetkými vrstvami spoločenskej stratifikácie. Mali sa stať ideálnym typom straníka, bojovníka a priekopníka presadzovania ideológie do praxe.

■ HRDINA A MARTÝR?

Prvým oficiálnym hrdinom a martýrom Hlinkovej gardy (HG) i celého ľudáckeho hnutia sa stal Anton Kopal, rodák z obce Veľké Uherce na hornej Nitre. Jeho otec bol záhradníkom na Thonetovskom panstve a okrem Antona mal ešte dvoch synov a dcéru. A. Kopal sa vyučil za stolára v Krnsku v Čechách a neskôr pracoval v Prahe ako tovariš. Ľudácka oficiálna

propaganda vyzdvihuje, že „už ako učeň predplácal si Slováka, za čo mal mnoho nepríjemností u majstra a jeho tovarišov, lebo ako hlinkovec bol nenávidený“. Ľudácka verzia jeho životopisu tvrdí, že „6. október 1938 mu len pritažil v Čechách natoľko, že musel odísť z Čiech, bol vyštván len preto, že bol Slováka“.

Domov na Slovensko sa vrátil 24. januára 1939. Svoj osud opisal v liste, ktorý adresoval do redakcie denníka Slováka a prosil v ňom o intervenciu v prospech jeho zamestnania na Slovensku. Do zamestnania nastúpil v bratislavskej káblovke, odkiaľ písal rodine, že „sa tam cítim dobre ako doma, lebo je medzi svojimi, že si inšie ani nemohol žičiť“. V Bratislave ho zastihli aj udalosti rušných marcových dní roku 1939. V tom

HISTÓRIA

čase bol už členom HG, do ktorej vstúpil ešte v rodnej obci po svojom návrate z Čiech na Slovensko.

V noci z 9. na 10. marca 1939 prišli na Slovensko vybrané žandárske a vojenské oddiely z Moravy. Hneď po svojom príchode začali obsadzovať strategické úrady a inštitúcie a na Slovensku vyhlásili výnimočný stav. Začala sa otvorená vojenská diktatúra, označovaná aj ako Homolov puč. Žandárske oddiely obsadili Hlavné veliteľstvo HG a Zborové veliteľstvo HM, sídliace v budove Živnodomu.

Desiateho marca 1939 o 14. hodine sa gardisti pokúsili o útok, ktorého hlavným cieľom malo byť opätovné získanie

veliteľstiev HG a HM. Polícia v Bratislave sa zachovala neutrálne, pretože nedostala žiadne priame rozkazy, ako má v danej situácii zakročiť a či má postupovať proti útočiacim gardistom. Nepridala sa k nikomu a zaradila sa k prizerajúcejmu davu. Skupina policajtov stála aj pri vchode do Živnodomu a nijakým spôsobom nebránila malému oddielu ôsmich gardistov a niekoľkých civilov vojsť do chodby na prizemie. Gardisti vyzvali na veliteľstve uzamknutých a zabarikádovaných četníkov, aby okamžite opustili budovu. Keď četníci výzvu neuposlúchli, gardisti začali búchať pažbami pušiek do dverí a pokúsili sa ich násilím otvoriť. Náhodný výstrel jedného z gardistov dal podnet na strelbu žandárov do dverí. Jeden z výstrelův zasiahol dvadsaťsedemročného Antona Kopala do pravej strany hrude a spôsobil krvácanie do pľúc. O niekoľko hodín po prevoze do štátnej nemocnice zraneniam podľahol.

■ ZABUDNUTÝ

Jeho smrť ešte nevyvolala medzi gardistami väčšiu reakciu, lebo sa predpokladalo, že v týchto dňoch bude v Bratislave viac obetí. Kopal bol však jedinou obeťou marcových udalostí roku 1939, ktoré priamo predchádzali vyhláseniu Slovenského štátu 14. marca 1939. Náhodne zastrelený Anton Kopal sa stal oficiálnym martýrom nielen ľudáckeho hnutia, ale najmä HG. Jeho smrť intenzívnejšie propagandisticky využívali iba v rokoch 1939 až 1941. Neskôr počas vojnových rokov sa spomínala už iba sporadicky v tlači a na gardistických

zhromaždeniach, najmä však pri príležitosti pripomínania si vzniku štátnosti 14. marca.

Okázalý priebeh mala rozlúčková smútočná slávnosť, ktorá mala manifestatívny a dôstojný charakter. Uskutočnila sa už 14. marca 1939 napoludne pred Slovenským národným divadlom (SND) v Bratislave. Na námestí sa zišiel niekoľko tisícový zástup. Čestnú stráž pri katafalku zosnulého tvorili príslušníci HG, HM a polovojenských formácií Nemeckej strany (Deutsche Partei – DP) na Slovensku – Freiwillige Schutzstaffeln (FS). Pohrebné obrady sa začali hymnickou piesňou Kto za pravdu horí a viedol ich prof. Štefan Hlavatý. Hlavný smútočný prejav za HG predniesol prof. Vladimír Černák. Pri zvuku hymny Hej, Slováci zahalili gardisti Kopalovu truhlu do autonómistickej zástavy a uložili do pohrebného voza. Sprievod pokračoval od SND pred redakciou Slováka, Hlinkovým námestím a Špitálskou ulicou na Radlinského ulicu pred Hlavné veliteľstvo HG. Tu rakvu s nehoým A. Kopalom uložili do auta, ktoré ju odviezlo do Veľkých Uheriec, kde bol pochovaný na miestnom cintoríne. Po roku postavili na hrobe A. Kopala v jeho rodnej obci honosný pomník. Odhalili ho na prvé výročie jeho smrti, v nedeľu 10. marca 1940. Pomník tvoril štvormetrový kamenný obelisk, na ktorom bola kovová plastika orla so slovenským znakom, držiaceho zväzok valašiek a šablí. Na obelisku bol umiestnený reliéfny portrét Kopala v nadživotnej veľkosti. Autorom pomníka bol sochár Jozef Pospišil.

Za nezaplatené služby dôchodcom postihnú ich chudobných príbuzných exekúciou Zahraničných investorov lákajú na žobrálne mzdy

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ - Foto: archív SNN

Vláda Ivety Radičovej urobila viaceré opatrenia, ktoré viedli k obmedzeniu sociálnych práv občanov. Mnohých ľudí prekvapilo nedávne tvrdenie premiérky, že Slovenská republika má piate najnižšie ohrozenie rizikom chudoby spomedzi krajín EÚ. Emília Kršíková bola štátnou tajomníčkou Ministerstva práce sociálnych vecí a rodiny SR vo vláde Roberta Fica. Ako ona vidí situáciu v oblasti sociálneho zabezpečenia?

• Sociálne práva občanov sú súčasťou Všeobecnej deklarácie ľudských práv OSN. Ako sa u nás uplatňujú?

Slovenská republika ratifikovala celý rad aj ďalších medzinárodných zmlúv, ktoré garantujú občanom uplatňovanie sociálnych práv. Všeobecná deklarácia ľudských práv (ďalej len deklarácia) je najstarším dokumentom OSN, ktorý chráni ľudské práva, teda aj sociálne. V celom rozsahu boli implementované do Ústavy Slovenskej republiky. Je povinnosťou štátu zabezpečiť – či už legislatívne alebo inštitucionálne – bezvýhradné plnenie záväzkov obsiahnutých v deklarácii. Väčšinou ich aj plníme, no položme si otázku: Je naozaj naplnený článok 23 deklarácie zaručujúci každému, kto pracuje, nárok na spravodlivú odmenu, ktorá by zabezpečovala jemu samému a jeho rodine živobytie zodpovedajúce ľudskej dôstojnosti. Veď úroveň minimálnej mzdy je taká nízka, že zamestnanec ako-tak prežije z príjmu sám. Ako má potom užiť svoju rodinu? Môžeme hovoriť o naplnení garancie nároku na rovnaký plat za rovnakú prácu, ak mzdy žien zaostávajú za mzdami mužov takmer o 24 percent?

• To sú dlhodobé problémy. Rieši ich novela Zákonníka práce?

Novela Zákonníka práce zredukovala práva zamestnancov a umožnila zamestnávateľom ľahšie ich prepúšťať.

Oklieštila práva odborových organizácií do tej miery, že dnes nie sú schopné účinne kolektívne vyjednávať a dohodnúť napríklad vyššie mzdy a účinne chrániť záujmy zamestnancov.

• Ako teda hľadáte na opatrenia minulej vlády v sociálnej oblasti?

Emília Kršíková.

Nemôžem ich nazvať inak ako antisociálne a antihumánne. Veď napríklad článok 25 deklarácie garantuje každému právo na nevyhnutné sociálne služby. Ale nedávno parlament schválil Mihálovu novelu zákona o sociálnych službách, na základe ktorej musí klient v zariadeniach sociálnych služieb uhradiť minimálne 50 percent oprávnených nákladov. A to v situácii, keď tieto náklady predstavujú od 600 do 1 300 eur

a keď až 35 percent dôchodcov poberá dôchodok 265 eur a až 64 percent dôchodcov má dôchodok nižší, ako je priemerný dôchodok (325 eur). Novela zákona dokonca zaviazala príbuzných klienta, ktorého dôchodok nestačí na úhradu uvedených nákladov, na doplatenie zvyšnej sumy. A ak príbuzní nebudú mať na to prostriedky, bude ich majetok vystavený exekúcií!

• Pred vstupom do Únie sme ako štát museli splniť množstvo podmienok. Dnes vidíme, že kým ceny za tovary a služby sú v členských štátoch takmer identické, obrovské rozdiely sú pri mzdách a sociálnom zabezpečení. Prečo si SR túto nevýhodu nekompensuje?

V podmienkach trhového hospodárstva sa tak ceny, ako aj mzdy v súkromnom sektore tvoria dohodou a štát má len malú možnosť priamo zasahovať do týchto procesov. Ak však predstavitelia vlády lákajú zahraničných investorov prísľubmi nízkych miezd, tak sa nemôžeme čudovať, že mzdy sú neporovnateľné so mzdami na Západe. Ak ešte štát oslabí práva odborov, ktoré majú mzdy vyjednať, tak sa dostávame na úroveň čínskych zamestnancov. Vysoká nezamestnanosť, ktorá v súčasnosti dosahuje 15 percent, taktiež významne ovplyvňuje tlak na zvyšovanie miezd. Treba tiež priznať, že máme

krátku tradíciu mzdového vyjednávania, navyše vytváranú v čase silnejšieho neoliberalizmu.

• Ficova vláda zrušila zisky pre zdravotné poisťovne. Ústavný súd im ich vrátil. Nebolo by jednoduchšie zrušiť súkromné poisťovne a ponechať len jednu, štátnu, aby peniaze občanov išli do zdravotníctva a nie na platy súkromných podnikateľov?

Slovensko ako členský štát EÚ je viazané určitými pravidlami, medzi ktoré patrí aj sloboda podnikania. Ak už štát udelil zdravotnej poisťovni licenciu na zdravotné poistenie, bolo by problematické jej ju odobrať, ak neporušuje zákon. Otázka znie, či máme dobre nastavené zákony, ktoré by garantovali, že verejné zdroje – lebo odvody na zdravotné poistenie majú charakter verejných zdrojov – sú do posledného centa použité do systému, teda na zdravotnú starostlivosť. Ak chce zdravotná poisťovňa tvoriť zisk, nech ho tvorí, no v nijakom prípade z verejných zdrojov. Nech ho tvorí zo zdrojov, ktoré do systému vložili majitelia akcií, alebo z iných zdrojov, ktoré na podnikateľskú činnosť používajú podnikatelia aj v iných odvetviach ekonomickej činnosti (úvery a podobne). Pravicové strany namiesto toho, aby legislatívne doriešili zisky súkromných poisťovní, angažovali sa len v ich prospech.

Úradníci pracujú konečne naplno

V týchto dňoch sa úradníci na ministerstvách a v iných dôležitých inštitúciách štátu – ak má ich pracovné zaradenie niečo spoločné s personalistikou alebo so mzdami – naozaj zapotia. Po štedrých koncoročných odmenách hneď v januári nasledovali odmeny novoročné a následne kvartálne.

Minister Mihál len šéfovi Sociálnej poisťovne navrhol pri tých „posledných“ 55 tisíc eur. A to dá zabráť. Dôležitejšej práce niet, veď od samopádu vlády vlani na jeseň sa aj tak nič nerobilo. Okrem nejakého podvodného predaja platinových sietí alebo pokusu o vlastnícky prevrat u plynárov. Mimochodom, aj šéfstvo Štátnych hmotných rezerv si za tú platinu pridelilo odmeny. O týchto prílepkách verejnosť vie. Teda o tých, ktoré boli ministerstvá ochotné zverejniť. Verejnosť vie aj o tom, že niektorí vysokopostavení páni „úradníci“ (úvodzovky vyjadrujú úctu k práci bežných pešakov) používajú bezplatne luxusné limuzíny aj na súkromné ciele a dokonca za to majú mesačný príplatok. A ani tento benefit nezdaňujú, hoci by mali. Oveľa menej sa vie o odmenách v podobe výpovedí. Paradox? Nie, to je realita! Horcovia, vedúci služobných úradov, riaditelia odborov a kadejaké iné „šarže“ majú totiž pracovné zmluvy upravené rôznymi nadštandardmi. Či už verejnosti neznámymi kolektívnymi zmluvami (KZ) alebo špeciálnymi klauzulami o „odchodnom“. Keď sa k tomu prirátá napríklad trojmesačná lehota na ukončenie pracovnej zmluvy, vyplývajúca z KZ, alebo fakt, že odstupné a odchodné sa síce zdaňuje, no neodvádzajú sa z neho odvody, ide naozaj o niekoľko desiatok tisícové sumy (v eurách) na posledných výplatných páskach.

Od predstaviteľov už porazenej vlády sme takmer denne počúvali o šetrení a úspornosti. O uskomňovaní sa a o potrebe racionálneho nakladania s prostriedkami štátu. Tak si teda zrátajme tie koncoročné, novoročné, kvartálne a iné odchodné odmeny. Alebo odmeny pre ľudí, ktorí napríklad len pred mesiacom či dvomi (papierovo) nastúpili do práce. Len preto, aby im tie odmeny mohli byť vyplatené. Z nášho spoločného. Pravicová garnitúra utrpela vo voľbách drvivú porážku. V marci si mnohí jej privilegovaní úradníci prílepkia na svojich účtoch o toľko, čo bežná rodina nezarobí ani za dva či tri roky. Nejde naozaj o závisť, iba o volanie po zdravom rozume. Bežný občan šetrí, uskomňuje sa, ako sa len dá. A rozhadzovačný štát o tom iba káže.

Ján ČERNÝ

Kompetentní sľubujú, že kultúrnu perlu Gemera rýchlo obnovia z peňazí za poistku Hrad Krásna Hôrka bol počas volieb v plameňoch

Matej LADA, Roman KALISKÝ-HRONSKÝ - Foto: (md)

V sobotu desiateho marca sa udiali rôzne osudové zvraty. Celé Slovensko malo volebný deň. Malebný Gemer však zažil nevidanú kultúrnu tragédiu. Národnú kultúrnu pamiatku, unikátny hrad Krásnu Hôrku nad obcou Krásnohorské Podhradie zachvátil rozsiahly požiar. Toto sa nestalo ani počas tureckých nájazdov v 17. storočí. Otázka je, prečo pamiatkari rozhodli, že hrad musí mať horľavú šindľovú strechu, keď aj amatérsky milovník starobylej architektúry vie, že kedysi hradní páni používali práve pre hrozbu tzv. tureckých ohňov už od 17. storočia plechovú krytinu...

Hrad v plameňoch.

Nuž, nemusíme byť odborníkmi na dobovú architektúru, ale zaujímavé je aj systém protipožiarnej ochrany hradu, ktorý bol nastavený iba na možnosť vzniku ohňa vnútri objektu. Žeby nikto nerátal v 21. storočí s „útokom zvonku“?!

■ KOMPETENCIA BEZ VÝKONU

Podľa hasičov horela nielen časť strechy, ale celý hrad so vzácnymi muzeálnymi expozíciami. Slovenská verejnosť nebola doteraz konfrontovaná s tak tragicky pôsobiacou katastrofou, týkajúcou sa kultúrneho dedičstva. Reakcie ľudí na požiar, ktorý zachvátil Krásnu Hôrku popoludní 10. marca, nedali na seba napriek prebiehajúcim voľbám dlho čakať. Čo sa vlastne stalo, nikto ešte poriadne nevie a veľmi skoro to objasnené asi ani nebude. Treba si však uvedomiť zásadnú skutočnosť, že nie iba dopaľač, teda človek, ktorý oheň založil, je priamo zodpovedný za to, že hrad vyhorel. Okolo hradu bol predsa bujný krovinatý porast, spadnuté stromy a suchá tráva, čo je ideálne prostredie na vznik lesného požiaru...

Pred niekoľkými rokmi bol zavŕšený spor medzi SNM-Múzeom Betliar a Štátnymi lesmi o Hradný kopec, ktorý napokon získalo múzeum. Jeho údržba a čistenie boli teda v plnej kompetencii betliarskej administratívy, ktorá dokonca v rámci svojej štruktúry má aj oddelenie historickej zelene. Toto oddelenie pracuje alebo by malo pracovať v súčinnosti s krajským pamiatkovým úradom. Ten riaditeľstvu Múzea Betliar v minulosti doručil rozhodnutie, v ktorom požaduje výrub a očistenie hradného kopca pod objektom Krásna Hôrka práve pre ochranu pred možným požiarom...

■ POSTAČÍ POISTKA?

V čase požiaru na mieste tragédie minister kultúry Daniel Krajcer vyhlásil, že kríky neboli z okolia hradu odstránené pre nesúhlas ochráncov... Ak by to tak aj bolo, rokováním a logickou argumentáciou, že nejde o historický park, ale o náletovú vegetáciu nesúvisiacu s historickou podstatou objektu, by sa iste prišlo na nejaké rozumné riešenie. „Lenže do katastrofy asi nebola vôľa túto tému

otvárať, veď aj tak sa azda nič nestane. Ale stalo sa!“ poznamenal Július Barczy, historik umenia a expert na sídla a zbierky rodu Andrassyovcov.

„Na obnovu hradu Krásna Hôrka by sa mohli čerpať prostriedky z poistnej zmluvy, ktorú má ministerstvo kultúry uzavreté s konzorciom poisťovní na ochranu národných kultúrnych pamiatok. Celková suma, ktorú možno pri takýchto nešťastiach čerpať je 11,6 milióna eur, čo v tomto prípade bude určite stačiť, pričom ministerstvo je pripravené okamžite začať postupne uvoľňovať tieto prostriedky,“ dodal po obhliadke hradu dosluhujúci minister kultúry Daniel Krajcer.

Majestátny symbol Gemera aj celého Slovenska musí prežiť a zachovať sa pre ďalšie generácie. Štátne inštitúcie by mali v blízkej budúcnosti spraviť všetko pre to, aby sa kultúrny skvost obnovil a opäť ziaril v plnej kráse. Tu by istú rolu mala zohrať aj Matica slovenská, preto prosíme všetkých matičiarov aj milovníkov histórie, pomôžte!

■ VEREJNÉ ZBIERKY

Slovenské národné múzeum vhlásuje verejnú zbierku na verejnoprospešný účel obnovy a ochrany kultúrnej pamiatky hradu Krásna Hôrka na základe povolenia Ministerstva vnútra SR č. SVS-OVVS3-2012/008970 zo dňa 13. marca 2012. Verejná zbierka sa uskutoční na celom území Slovenskej republiky od 13. marca 2012 do 13. marca 2013 a bude vykonávaná poukazovaním dobrovoľných finančných prostriedkov na osobitný účet verejnej zbierky 7000 443743/8180, vedený v Štátnej pokladnici, priamo, poštovými poukazmi alebo prevodom z účtu prispievateľa; (IBAN SK20 8180 0000 0070 0044 3743, SWIFT SUBASKBX – pre účel príspevkov zo zahraničia).

V súvislosti s požiarom na hrade Krásna Hôrka zasadala v pondelok dňa 12. 3. 2012 Rada Združenia miest a obcí Horného Gemera, ktorá sa rozhodla založiť fond na obnovu hradu Krásna Hôrka. Občania a podnikateľské subjekty, ktorým táto tragédia nie je ľahostajná, môžu prispievať na číslo účtu 5026566857/0900.

Krásna Hôrka v plnej kráse pred požiarom. Uvidíme ju ešte takto?

Agresívna opozícia a médiá budú aj pre silný monolit deštrukciou

Slováci preferujú stabilitu a jasný politický program

Predčasné parlamentné voľby 2012 sú minulosťou. Kandidoval v nich rekordný počet strán a hnutí – až 26. Do parlamentu postúpilo len šesť z nich. Prvý raz v novodobej histórii bude mať Slovensko jednofarebnú vládu. Vytvorí ju Smer-SD, ktorý získal 83 poslaneckých kresiel. Dzurindova SDKÚ-DS sa takmer do parlamentu nedostala, KDH zostáva na svojej tradičnej osempercentnej podpore. Parlamentné voľby 2012 hodnotili komentátori Slovenských národných novín v redakčnej besede Eva ZELENAYOVÁ a Roman MICHELKO.

Zaznamenala Anna HROMJÁKOVÁ – Foto: Ladislav LESAY

• Prekvapili vás výsledky volieb?
Eva ZELENAYOVÁ – Prekvapujúce bolo vysoké víťazstvo Smeru a na druhej strane nízke preferencie KDH. Prepad SDKÚ sa dal čakať. Voliči boli iste zmätení z množstva káuz aj z neštandardného správania sa niektorých politikov, predovšetkým zo strany SaS. Richard Sulík podcenil inteligenciu občanov, ak zľahčoval ovplyvňovanie poslancov pri voľbe generálneho prokurátora, o ktorej informoval človeka z mafiánskych zoznamov. Ak by bola pravda, že stranu SaS volili vysokoškolsky vzdelaní občania, ako to tvrdia predstavitelia SaS, bola by to zlá správa pre Slovensko. V predvolebnom chaose sa prejavovala veľká miera znechutenia z politiky, takže bolo pravdepodobné, že voliči uprednostnia nové strany. Vysoké preferencie pre Smer však svedčia skôr o tom, že občania preferujú stabilitu a jasne čitateľnú politiku. Že sú unavení z politikárčenia. Pravicové zoskupenie sa rozpadlo, napriek tomu sa ponúkalo ako alternatíva.

Roman MICHELKO – Zajímavý bol zisk Obyčajných ľudí a nezávislých osobností (OLaNO), čo možno považovať za dôsledok frustrácie pravicových voličov. Pre mňa je prekvapujúce, že Sulíkovi po toľkých obrovských debakloch ako Sasanka, Kočner dali voliči preferencie dvakrát vyššie ako druhému Krajcerovi. Pritom dal voličom jasne najavo, že sa ho môžu zbaviť, ak ho nebudú krúžkovať. Z toho vyplýva, že SaS nemá kritických voličov, ale akúsi sektu, ktorá bez akýchkoľvek kritických pripomienok volí svojho lídra. Zajímavá situácia nastala aj v KDH. Ukazuje sa, že Figeľ, ktorý sa rád pasuje do úlohy lídra pravice, nie je lídrom ani vo vlastnej strane. Je prázdny a falošný. Je to človek, u ktorého je obrovský rozdiel medzi ambíciami a schopnosťami a ktorého ego je podstatne silnejšie než jeho schopnosti. Keď prišiel do vedenia KDH, bolo to spredivané obrovskými očakávaniami. Dnes môžeme konštatovať, že fatálne zlyhal. Ukazuje sa ako veľmi prázdny politik, ktorý nemá čo povedať okrem fráz, ktoré už každého nudia. Ľudia okolo Lipšica (Procházka, Žitňanská) veľmi vysoko bodovali. Svedčí to o tom, že vnímanie voličov KDH a vnímanie straníckych štruktúr je diametrálne odlišné. Najúspešnejší politik KDH Lipšic má oveľa menšiu podporu v straníckych štruktúrach, ako napríklad Uhlíarik. Trochu ma prekvapilo, pokles Dzurindu. Prepad na tretie miesto je málo na to, kde stranu dostal. A čo je pre mňa nepochopiteľné, je podpora Magdy Vášáryovej. Na to nemám vysvetlenie.

• Predvolebná kampaň mala netradičnú agendu, spravodajské hry. Aký podľa vás mali vplyv na výsledky politických strán?

Eva ZELENAYOVÁ – Na SDKÚ-DS zničujúci, ale zaslužene. Veď aj bez Gorily boli známe kauzy počas vlády Mikuláša Dzurindu. Dzurinda nezvládol napríklad obvinenia z nelegálneho financovania strany a pred dvoma rokmi vo voľbách nekandidoval. Usiloval sa udržať stranícku disciplínu aj za cenu rozpustenia bratislavskej organizácie. Jeho túžba po moci bola silnejšia než pud sebazáchovy. Hoci bol majstrom v propagande a manipulácii s verejnou mienkou, neodhadol presýtenosť Dzurindom a strhol so sebou aj stranu.

Roman MICHELKO – To, čo

všetci tušili, rozkrádačky, tendre, provízie, kupovanie poslancov, Gorila tomu dala konkrétny tvar, mená, sumy. A to bolo absolútne zničujúce práve pre Mikloša, Dzurindu. Nič viac tak nezlomilo chrbát Dzurindovi ako Gorila. V roku 2010 Dzurinda pochopil, že kauza financovania môže SDKÚ zlomiť väzy, a nešiel na kandidátku. Sám sa stiahol a predložil voličom prijateľnú tvár. Voliči mu vtedy ten odpustok dali. Zajímavé, že KDH sa v Gorile tiež nejakým spôsobom vyskytuje, ale ju to nejaký výrazne nepoškodilo.

• Stalo sa pravidlom, že vo voľbách uspela nová politická strana. Prieskumy verejnej mienky tentoraz dávali šance aj strane 99 občiansky hlas. Napriek masívnej kampani zostala za dverami parlamentu. Prečo?

Eva ZELENAYOVÁ – Jednoznačne presolila kampaň. Vysielal reklamu v najsledovanejšom čase pred televíznymi novinami je síce lukratívne, ale môže pôsobiť otravne. Navyše jej obsah nemal nijaké bombastické posolstvo, akoby si žiadal vysielací čas. Pritom išlo o čas určený na bežnú reklamu, v ktorej je zo zákona zakázané vysielanie politickú reklamu. Bolo evidentné, že strana je dobre finančne zabezpečená, a to bolo v rozpore s heslami strany.

Roman MICHELKO – To bola čisto marketingová strana. S krásnym obalom, ale s prázdny obsahom. Tri veci pochovali 99 %. Prvá, keď na verejnosť preniklo, že veľký bojovník proti Pente Pavol Pavlík, bývalý novinár, údajne zbral od Penty za mediálne poradenstvo 300 tisíc eur. Ešte dôležitejšie bolo, keď odišli dvaja dôveryhodní ľavicovo orientovaní pseudolídri Chmelár s Mesíkom. A tretou bolo falšovanie podpisov. Napokon k nedôveryhodnosti strany prispela aj líderka Dušátková s jej finančným pozadím, s dlhmi, dokonca tam bola spojitosť s nejakou sektou. A posledná vec, ktorá prenikla na verejnosť – otec Ivana Weissu, štvrky na kandidátke, je obchodník so zbraňami. V minulých voľbách Silvia Balážiková, sedmička na kandidátke SDL (niekdajšia hovorkyňa Colného riaditeľstva SR a neskôr ministerstva zdravotníctva), sa hneď po voľbách, keď SDL odčerpala štyri poslanecké mandáty, práve tie ktoré mohli blokovať pravicovú väčšinu, sa stala na ministerstve hospodárstva riaditeľkou kľúčového odboru, ktoré vydáva vývozné licencie na špeciál, teda zásadný post pre všetkých obchodníkov so zbraňami. Veru, pravica sa vie odvdačiť. Ale keď hovoríme o nových stranách, tak predsa jedna nová tu je, Obyčajní ľudia a nezávislé osobnosti.

• Ktorý moment v kampani vás upútal a prečo?

Eva ZELENAYOVÁ – Vystúpenie predsedu Najvyššieho súdu SR Štefana Harabina v televízii TA3 vnímaným pozorovateľom dalo odpoveď na otázku, prečo pravicová koalícia nedovolila predsedovi Najvyššieho súdu SR prehovoriť v parlamente. Robert Fico nedávno na prípade krajského sudcu v Žiline tiež potvrdil, akých sudcov preferovala Lucia Žitňanská, a ako si predstavovala reformu súdnictva. Každý sudca, ktorý bol ochotný ísť proti Harabinovi, je bol dobrý, hoci aj podvodník. Zajímavý bol vstup Jána Čarnogurského do kampane. Ešte aj počas volebnej noci pomáhal KDH do prípadnej ko-

alície so Smerom. Menej výrazným prvkom, ale nie nezanedbateľným, bol vstup Ivana Weissu do kampane, štvrky na kandidátke 99 %. Už v minulých voľbách sa usiloval presadiť so Stranou demokratickej ľavice.

Roman MICHELKO – Po páde vlády by som bol očakával, že kampaň bude o eurovale, ekonomických veciach, že bude dominovať euroskeptizmus kontra zachraňovanie eura. Gorila absolútne prekryla kampaň. To bol leitmotív kampane. Gorila udávala smer kampane a totálne poprehadzovala preferencie. Dokonca po dvadsiatich rokoch vznikol nejaké spontánne protestné hnutie, ktoré vyťahlo v strašnej zime ľudí na námestia.

• Do parlamentu sa nedostala SNS a HZDS-LS celkom prepadlo. V čom vidíte príčiny?

Roman MICHELKO – Príbeh úpadku HZDS je veľmi smutný a dlhodobý. Som presvedčený, že pred šiestimi rokmi sa HZDS ešte dalo zachrániť, ale inak povedané, ak by niekto chcel zlikvidovať stranu, tak by nerobil nič iné, len to, čo robil Mečiar. Na druhej strane byť až tak potopený si nezaslúžil. Je to otec vlasti, je to človek, ktorý pre štát urobil strašne veľa, a je to memento pre všetkých politikov, ktorí neodhadnú umenie odísť včas. Čo sa týka SNS, nie je to tak, že iba Belousovová spôsobila prepad SNS. SNS nenašla dostatočne silnú agendu. Mala dvoch použiteľných politikov – Danka a Rafaja, z toho iba jedného poslanca, teda ústavného činiteľa. Zakrnela na svojej štandardnej téme vymedzovania sa voči Maďarsku. Ján Slota mal voličov z dvoch súdkov, silne národne orientovaných, ktorí si nepotrpeli na sofistikovanú rétoriku, a potom voličov, ktorým vyhovoval spôsob politickej sebaaprezentácie, teda že si povedal bez servítky, čo si myslí. Prišla však Nora Mojsejová, ktorá zo Slotu urobila decentného politika. Som presvedčený o tom, že ona mu zobrala oveľa viac hlasov ako Belousovová. SNS je najstaršia politická strana, má vyše 140 rokov, na rozdiel od HZDS si myslím, že ešte má šancu. Otázne je, či dovedie do konca generačnú výmenu a či do politickej agendy priberie nové témy a nájde ľudí, ktorí ich budú schopní dôveryhodne komunikovať. No a nakoniec kampaňou veľmi podcenila voliča. V čase šetrenia a rozpočtovej zod-

povednosti prísť so 16-percentnou rovnou daňou a zvýšením dôchodkov o 1 200 eur ročne, to je populizmus blížiaci sa dvojnásobným platom.

Eva ZELENAYOVÁ – Je zaujímavé, že Mečiar odolal tlakom zvonku, neodolal tlakom vlastných ľudí. Od roku 1998 systematicky oslaboval stranu. Pritom aj v kampani bolo zreteľné, že ako politik nemá konkurenta. Zostal bez strany, s ktorou dokázal založiť i vybudovať štát. Faktom je, že Smer rozobral voličov HZDS a SNS, ale to nie je chyba Smeru. Ten, kto organizoval kampaň SNS, jej pomohol dostať sa z parlamentu. Infantilné bilbordy skôr odpudzovali, než priťahovali voličov. Nové tváre v strane pôsobia zatiaľ cudzoročno. Žiaľ, SNS neprišla na kandidátku národne orientovanú inteligenciu, ktorá by bola zárukou tém.

• K štandardným stranám na pravej časti politického spektra pribudli nečitateľní matovičovci. Čo to môže urobiť s politickým systémom na Slovensku?

Eva ZELENAYOVÁ – Môže ho zmeniť na kabaret. O Matovičovi sa dosť ťažko hovorí ako o politikovi. Do politiky priniesol marketingový štýl, čo politike neprislúcha. Každá sféra spoločenského života má svoje pravidlá, aj politika. Matovič ani len nejaví záujem naučiť sa politickú abecedu. Pravda, možno to vyčítať aj Sulíkovi, pre ktorého je ideológia veľká neznáma. Čo sa týka Matoviča, nejde len o marketingový štýl politiky, ale aj o vulgárny prejav, ktorý sa nedá tolerovať u politika hlásiaceho sa ku kresťanským hodnotám. Na druhej strane otvorenosť strany hlasovať s koalíciou aj s opozíciou môže byť prospešná na presadenie najmä ústavných zákonov, na ktoré Smer nemá v parlamente ústavnú väčšinu.

Roman MICHELKO – Je to nekonzistentná ani nie strana, ale združenie osobností, ktoré sú veľmi nevyočítateľné. Keďže sú v opozícii, tak to neprekáža. Sú to ľudia, ktorí často budú rôzne hlasovať. Z tých, čo sa prekrúžkovali, by bolo veľmi zaujímavé, ako by ostali s pravicovými politikmi. OLaNO nemá ideológiu, nemá program. Ide o to, či si udrží protestný potenciál na celé volebné obdobie, alebo to bude projekt na jedno volebné obdobie. Či prežije, je otázka, na ktorú dnes neviem odpovedať. Matovič podchytil protestný potenciál spoločnosti vo veciach typu zvýšenie

významu voličského hlasu, zníženie partokracie, čo môže rezultovať napríklad do novely volebného zákona, zvýšenia hodnoty preferenčných hlasov, zväčšenia počtu volebných obvodov. Možno do vytvorenia zmiešaného alebo väčšinového volebného systému. Teda do istej miery môže OLaNO ovplyvniť diskusiu a vytvoriť tlak po takejto zmene. Čo sa týka politickej kultúry, je jasné, že vinou nich pôjde dolu.

• Po bývalej koalícii zostalo mnoho problémov, ktoré treba riešiť.

Eva ZELENAYOVÁ – Bude zaujímavé sledovať, ako sa nová vláda vyrovná s kauzou Gorila. Ako bude obsadzovať významné posty v štátnej správe, lebo prílišná veľkorysosť sa nemusí Smeru vyplatiť. Ešte si pamätáme, ako dzurindovci po voľbách obsadili televíziu, redaktorov internovali na 28. poschodí, ako menili zákony s cieľom personálne ovládnuť verejnoprávne médiá. Ak aj napriek hermetickému uzavretému mediálnemu prostrediu Smer získal nadpolovičnú väčšinu hlasov v parlamente, nemusí sa mu to podariť z pozície vládnej strany. Agresívna opozícia a spolupracujúce médiá sa môžu stať aj pre silný monolit deštruktívnu silou.

Roman MICHELKO – Fico ide do vlády v čase globálnej krízy. To nie je cyklická kríza, ktorá po roku prejde. V lepšom prípade sme na prahu stagnácie s veľmi nízkym rastom. So sanovaním dlhovej služby a s podobnými vecami. Obdobie 8-percentného rastu je už definitívne preč. Na druhej strane sa bude uplatňovať tvrdá rozpočtová reštrikcia, kritériá 3-percentného deficitu spôsobia, že bude mať veľmi úzky priestor na sociálne programy. Bude logicky nútený prijímať nepopulárne opatrenia a proti sebe bude mať všetky parlamentné strany, všetky médiá, všetkých blogerov, karikatúristov, mimovládne organizácie a podobne. Tým chceme povedať, že jeho dnešný úspech je vec, ktorá sa už asi nebude opakovať. On je dnes na svojom absolútnom zenite, ale bude atakovaný zo všetkých strán. Bude vládnuť sám. Bude obsadzovať všetky úrady štátnej správy. Je logické, že pri toľkých ľuďoch budú aj zlyhania. To si treba uvedomiť. Každopádne štyri roky už dostal, či budú aj ďalšie štyri, to dnes nikto nevie odhadnúť.

Pre západných politikov predstavuje Vladimir Putin stabilitu – ale vydrží to? Keď hovoríme o Rusku, hovoríme najmä o sebe

V Ruskej federácii sa po prvý raz volil prezident na šesť rokov. Prezident je staronový. Lenže krajina, najmä jej hlavné mesto Moskva, je ak nie nové, tak iné. Iné než predtým, iné, než bývalo. Preto sa o tom toľko hovorí, píše. Aká pozornosť sa ruským prezidentským voľbám a „bojom o Moskvu“ venuje?

Istý denník na Slovensku udal smer a píše o „Putinových hlinených nohách“. Tvrdí: výsledky volieb „znamenajú pre domov i zahraničie ďalšie kolo chaosu a čakania na silného vodcu so silnými rečami. Stačí pád cien ropy a plynu na svetových trhoch a neschopnosť otvárať nové ťažby a putinovská zlatá éra sa zosype ako domček z karát. Putin sa len zdánlivo nemá čoho báť“.

■ HLINENÉ TVRDENIA

Sú tieto tvrdenia skutočne o Rusku? Po prvý raz sa v slovenských médiách dozvedáme v skutočnosti len jedno – že putinovská éra bola doteraz zlatá. Iné je poznanie ruskej reality v českých médiách. Vedúci ekonomický denník konštatuje, že „Západ si na Putina zvykol, neprekáža mu. Pre západných politikov a investorov predstavuje Vladimir Putin stabilitu, USA kritizujú stav ruskej demokracie, ale Moskva je pre USA aj spojencom. Putinovo Rusko sa často nezahoduje so strategickou líniou západných štátov, ale na druhej strane v osobe V. Putina majú západní politici vcelku predvídateľného politika. Moskva ukázala ústretovú tvár, keď dosiaľ podpísala už štyri série protiránskych sankcií pre znepokojenie z iránskeho jadrového programu. A ohotu spolupracovať má aj v Afganistane, kde Rusko a Západ znepokojuje silnejší vplyv Taliba-

nu a rastúca produkcia ópia. Názor vplyvného ekonomického média sa pravdepodobne nedá porovnať s úvahami o „Putinových hlinených nohách“.

■ NAŠA INFORMAČNÁ OPONA

Akú možnosť má publikum na vlastné oči vidieť dianie v Rusku?

Zoberme si azda neutrálne meradlo: dva európske televízne programy. Jedným je televízia 3SAT, ktorá spája nemecky hovoriace štáty o. i. aj tým, že vysiela hlavné spravodajské relácie nemeckej, rakúskej a švajčiarskej verejnoprávnej televízie.

Teda je možnosť vidieť na vlastné oči aj to, ako stáli spravodajcovia či spravodajkyne jednotlivých televízií informujú svoje publikum. Stály televízny či rozhlasový spravodajca v Rusku, to u nás jednoducho nejstvie. Druhou televíziou je ARTE, spojený dvojjazyčný francúzsko-nemecký projekt. Obe stanice vysielali

delegovala tím na cesty medzi Petrohradom a Moskvou na mikrobuse. Francúzsky tím kopiroval chýrnu trasu Alexandra Radiščeva z čias cárskeho Ruska. Putovanie z Petrohradu do Moskvy umožňuje aj dnes spoznať reálne Rusko a reálny život v ňom. Seriál bol zážitkom: divák videl neupravenú realitu. Osobitný dokument nemeckí dokumentaristi pripravili o „úplne novom jave“ – o masových demonstráciách. Pomenovali ich „protesty novej ruskej strednej vrstvy, ktorá vznikla za Putina a postavila ho pred úplne nové situácie, akým doteraz nečelil“. Týždňové vysielanie napokon vyvrcholilo prenosom z nemeckého divadla hry Maxima Gorkého Deti slnka.

Séria dokumentárnych a spravodajských filmov poskytla divákovi dostatok faktov. A tým možnosť urobiť si samostatný úsudok o Rusku. Nemecká verejnoprávna televízia ARD odvysielala film Putin zblízka. Režisér, dokumentarista Hubert Siepel napokon získal – doteraz ako jediný filmár – možnosť sprevádzať ako partner Vladimíra Putina a hovoriť s ním v rozličných situáciách. Hodinový dokument umožňuje urobiť si obraz o hlave ruského štátu a jeho svete. Značná časť publika má teda možnosť vytvoriť si neskreslený obraz. Film vysielala v čase volieb nemecká televízia a zároveň ho odvysielala aj ruská televízia NTV. Slovenský

divák, ktorý ho videl na oboch kanáloch – ruskom i nemeckom –, môže len konštatovať, že je to skutočný dokumentaristický kumšt urobiť film o najznámejšom ruskom politikovi tak, aby bol prijateľný pre také rozdielne publikum, s takými rozdielnymi očakávaniami a autor si udržal profesionálnu reputáciu.

■ BÚRLIVÉ OTVORENÉ DISKUSIE

V ruských televíziách sa začali ako reakcia na masové protesty búrlivé a verejné televízne diskusie. To, že sa to nedá so slovenskými verejnými televíznymi diskusiami ani len porovnať, je povedať málo. Ostrieľaný a skúsený politológ a autor učebníc o zahraničnej politike Oskar Krejčí o tom v novinovej dvojstrane – analýze o ruských voľbách v Literárnych novinách považoval za dôležité zmeniť sa osobitne: „V rozpore s tvrdením o nedemokratickosti v Rusku prebieha v tejto krajine búrlivá verejná diskusia o všetkých otázkach verejného života omnoho ostrejšie a v mnohých prípadoch aj intelektuálnejšie než v Česku alebo na Slovensku.“

Vráťme sa však k tvrdeniu o Putinových hlinených nohách. Neko- rektnosť toho tvrdenia totiž spočíva v tom, že veľmi kritický stav ruskej ekonomiky a jej priveľkú závislosť od vývozu surovín a najtvrdšiu kritiku tohto stavu možno vyčítať z – ekonomického programu samotného V. Putina. Je verejne prístupný. Rozsah problémov je ohromujúci: na zmenu treba dvojnásobne zvýšiť produktivitu práce a zdvojnásobiť export tovarov s najnovšou technológiou.

Dušan D. KERNÝ

Foto: www.europskyparlament.sk

Dnešok je v znamení pretekov ako čo najviac zhoršiť podmienky na život väčšine ľudí

Alternatívy voči súčasnému kapitalizmu

V čase, keď najčastejším návštevníkom našich domácností je exekútor a ľudia sa prepádajú do beznádeje, prichádza Pavol Dinka s knižkou Besy kapitalizmu alebo začiatok novej éry? A všetko, čo sme tušili o stave, do akého sa spoločnosť dostala, nachádzame explicitne vyjadrené cez protagonistov v knižnom spracovaní rozhovorov. Autor prináša názory popredných svetových i domácich mysliteľov o situácii sveta, do ktorého nás vohnala liberálna demokracia kapitalistického systému.

Publikácia je vzácna tým, že autor v nej sústredil protagonistov prinášajúcich nové riešenia postkapitalistickej spoločnosti a medzi takých rozhodne patria Michael Albert a David Schweickart. Albert je tvorcom ekonomickej vízie nazvanej participatívna ekonomika (parecon). Ponúka v nej alternatívu ku kapitalizmu, trhovému socializmu a centrálne plánovanému hospodárstvu. V rámci tohto systému prijímajú rozhodnutia samosprávne rady zamestnancov a spotrebiteľov. Albert v rozhovore s Dinkom obvinil kapitalizmus a s ním súvisiace špekulatívne finančné zoskupenia, že sú príčinou dnešnej hospodárskej krízy.

Schweickart patrí k najvýznamnejším autorom, ktorí rozvíjajú tému ekonomickej demokracie, a formuluje alternatívne usporiadanie voči kapitalizmu založené na ekonomickej demokracii. Chápe ju ako druh trhového socializmu. V rozhovore vyjadruje presvedčenie, že ak má ľudský druh prekvitať, je nevyhnutné obmedziť súkromné vlastníctvo výrobných prostriedkov. Obidve koncepcie, Albertova i Schweickartova, sú založené na zmene vlastníctva kapitálu, a preto Dinka logicky kladie otázku, akým spôsobom možno odobrať obrovskú moc kapitalistickej triede? Schweickart varuje, že ak by nastala krutá kríza predtým, než sa bude vedome uskutočňovať kontrapjekt, môže to vyústiť do fašizmu a nie socializmu.

■ AKO ZMENIŤ SVET?

Nie je jediný z respondentov, ktorí v knihe varujú pred radikálnymi riešeniami ústiacimi do totalitných praktík. Schweickart sa nebojí ho-

vorit ani o tom, že budúcnosť patrí komunizmu. A zdôrazňuje, že nové revolučné hnutie bude samo seba vnímať v inej podobe – ako nový komunizmus. „Dôležité však je, aby ľudia opäť získali podnet, ktorý sa často objavuje v ľudských dejinách, aby sme si uvedomili, že stojíme tvárou v tvár kolektívnej úlohe vyžadujúcej si spoločné úsilie širokých mas na všetkých životných cestách; ak sa to podarí, potom sa zmení svet.“

Výber partnerov do rozhovorov tvoria ľavicovo orientovaní kritickí intelektuáli. Prečo? Zdôvodňujú to sami protagonisti: pravcoví politici uprednostňujú ziskovosť pred ľudskými prioritami, preto nemožno od nich očakávať zmenu kapitalistického systému.

■ ĽAVICOVÉ NÁZORY

V tejto súvislosti vystupuje do popredia otázka, prečo sa s ľavicovo orientovanými intelektuálmi automaticky spája materialistický a ateistický svetonázor. Prečo sociálne citiacich konzervatívcov nemožno zaradiť medzi ľavicovcov, kam by prirodzene patrili? Nie azda preto, že ľavica sa ideologicky vyhráňuje na materializme a ateizme? Nie je to tým, že dodnes vo vede zotráva metodický ateizmus a veda sama nie je schopná reflektovať to, čo ju presahuje? Vedci uznávajú Einsteinovu teóriu relativity, ale nedokážu sa vyrovnáť s veľkým treskom. Nie sú ochotní pripustiť, že priestor čas mohli vzniknúť až po veľkom tresku, hoci tým popierajú platnosť vedecky overenej teórie relativity. Profesora Václava Bělohradského uvádza Dinka ako jedného z najvýznamnejších českých filozofov, sociológov a politikov. Pozrime

prakticky celý týždeň o Rusku, usporiadali verejné diskusie a tematické večery na tému Rusko a jeho voľby.

Jedna televízia vyslala reportérsky tím, aby kopiroval volebnú situáciu od Vladivostoku až po Moskvu. Druhá televízia zasa

ký rozum ich odkrýva ako rozprávky, čiže druhy ľži. Ako to však prijať, keď nepravdu, rozprávky potrebujeme na to, aby sme prežili? Veriť rozprávkam sme si ale zakázali, pretože hľadanie pravdy je najvyššia morálna povinnosť! Akej pravdy? Odpoveď nenachádzame. Zdá sa, že nielen v ekonomike sa systém prežil, ale aj vo vede. A práve na základe najnovších vedeckých poznatkov by malo prísť k zmene paradigmy. Viedu nemožno jednoducho odhodiť do rieše rozprávok, veda a viera sa nevylyčujú.

■ OD FUKUZAMU KU KREJČÍMU

Nie je chybou ľavicových intelektuálov, že hľadajú spravodlivejšie riešenia usporiadania spoločnosti, než ponúka súčasná liberálna demokracia. Skôr absentuje vízia sociálne citiacich konzervatívcov. Francis Fukuyama je profesorom medzinárodnej politickej ekonomie a širokej verejnosti je známy najmä dielom Koniec dejín a posledný človek. Neopiera, že liberálne princípy mali rozkladný vplyv na hodnoty, prichádza však k záveru, že „liberálna demokracia v praxi predstavuje najlepšie možné riešenie ľudského problému“. Opäť sa môžeme pýtať, prečo? Veď sám tvrdí, že „moderné spoločnosti sa vyvinuli smerom k demokracii, ale moderné myslenie zostalo v slepej uličke, neschopné dosiahnuť zhadu na tom, čo tvorí človeka a jeho zvláštnu dôstojnosť, a následne definovať jeho práva“.

Profesor Oskar Krejčí, politológ a publicista, jeden zo šestnástich protagonistov Dinkovej knižky, s právami človeka problém nemá. Napokon základné ľudské práva definuje Všeobecná deklarácia ľudských práv OSN a jej súčasťou sú aj sociálne práva. Ako však poukazuje Krejčí, „liberáli spájajú s ideou ľudských práv rozličné klamlivé a zavádzajúce príbehy, používajú širokú škálu falošných hesiel, ktoré vedú ľudí do neprehľadného bludiska. Pravdu vždy treba hľadať v jednote ekonomickej, politickej a sociálnych práv. Neexistujú iba väzni svedomia, existujú aj tí, ktorým Nelson Mandela hovorí väzni chu-

doby“. Liberálna demokracia teda nemôže byť ideálnym konceptom pre spoločnosť, ale môže byť konceptom na koniec dejín...

■ PRETEKY KU DNU

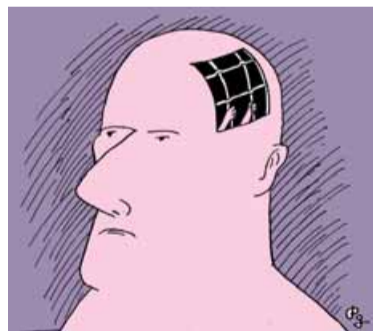
Slovensko sa po roku 1993 nachádzalo na začiatku cesty, ktorá bola predurčená udalosťami v roku 1989, teda skončením studenej vojny. Nadobudli sme síce štátnu samostatnosť, ako však hovorí Bělohradský, „národný štát už nemá silu riešiť problémy života ľudí“. Vypredal sa z ekonomickej podstaty. Respektíve ho vypredali politické garnitúry. Tie, ktoré bezproblémovo odovzdávali majetok zahraničným „investorom“, Západ nezabudol odmeniť pochvalou. Vzdorovitým prichádzali demarše...

Podľa Ilony Švihlíkovej, českej ekonomky, „v honbe za konkurencieschopnosťou sa krajiny predhávajú o „angažmán“ nadnárodných firiem, o to, kto ponúkne nižšie dane (resp. nijaké dane), ešte viac lacnej detskej práce (napríklad v juhovýchodnej Ázii), čo najnižšie alebo žiadne ekologické štandardy, kto najdokonalejšie odstráni akúkoľvek sociálnu legislatívu atď. Krajiny sa naozaj predbiehajú v tom, ako čo najviac zhoršiť podmienky pre svoje obyvateľstvo, aby záujemcom odstratili údaje najväčšiu konkurencieschopnosť. Preteky ku dnu vyjadrujú absurditu a závažnosť súčasných ekonomickej problémov“.

Zaujímavým čítaním je rozhovor s filozofom slovinského pôvodu Slavojom Žižekom. S istou dávkou ironie hovorí, že „ak sa máme niečo naučiť od Spojených štátov, tak je to predovšetkým fakt, že socializmus už máme – pre bohatých“. Už menej ironicky, ale o to tragickejšie vyznieva jeho postreh, „že kapitalizmus funguje čoraz lepšie bez demokracie, bez demokracie je vlastne najefektívnejší. (...) Problém súčasnosti je do očí bijúci – tradičná demokracia si nevie poradiť s hroziacou ekonomickou katastrofou, pretože nedokáže kontrolovať globálny kapitál“.

Eva ZELENAYOVÁ

Karikatúra: Peter GOSSANYI

■ AKÉ ROZPRÁVKY?

Bělohradský projektuje postsekulárnu spoločnosť, pričom z pojmov charakterizujúcich sekulárnu spoločnosť sa mu najviac pozdáva interpretácia protestantského teológa Dietricha Bohnhöffera. Podľa neho v sekularizovanej spoločnosti prestane byť kresťanstvo náboženstvom. Ibaže nedáva odpoveď na otázku, čím sa stane. Bělohradský náboženstvo jednoznačne odsúva do oblasti rozprávok. Hovorí: „V sekularizovanom svete máme povinnosť kritizovať javy, ako napríklad náboženstvo, vieru, hodnoty; kritič-

Keď manželstvo s Maďarmi skrachovalo a zväzok s Čechmi sa ukázal nerovnovážny Žilinský manifest otvoril cestu k autonómii

Peter SLIACKY - Foto: archív autora

Slovenskí politickí predstavitelia vzhľadom na politickú klímu v Európe, ktorá nastala po nástupe nemeckých socialistov k moci v tridsiatych rokoch minulého storočia, ale aj dlhoročné snahy vedenia Hlinkovej slovenskej ľudovej strany (HSĽS) a Slovenskej národnej strany (SNS), presadzujúce existenciu svojbytného slovenského národa a ideu autonómie, dospeli k tomu, že v Žiline 6. októbra 1938 HSĽS schválila Žilinský manifest otvárajúci cestu k autonómii Slovenska.

Slovenská inteligencia si už od čias Uhorska uvedomovala svoju povinnosť k národu a usilovala sa prebudíť národné povedomie aj v pospolitom ľude. Táto úloha národnej emancipácie sa začala u bernolákovcov a pokračovala štúrovcami, ktorí kodifikovali slovenský jazyk ako zjednocujúcu zložku pre samotné jestvovanie moderného slovenského národa medzi európskymi národmi.

■ MARTINSKÉ MEMORANDUM

V roku 1861 v Martine prijali Memorandum národa slovenského, ktoré poukazuje na to, že slovenská inteligencia si uvedomovala svoje postavenie v Uhorsku a snažila sa politickou cestou presadiť práva Slovákov v Uhorsku. Jeho predchodcom boli Žiadosti Slovenského národa, ktoré boli vyhlásené v revolučných rokoch (1848) v Liptovskom Sv. Mikuláši. Emancipácia Slovenska pokračovala utvorením Matice slovenskej v roku 1863 ako jedinej celoslovenskej kultúrnej inštitúcie. Lenže po rakúsko-maďarskom vyrovnaní (1867) sa maďarizačný tlak zväčšil a Matica slovenská bola 6. apríla 1875 zatvorená. Týmto udalostiam predchádzalo zatvorenie troch existujúcich slovenských gymnázií v Revúcej, Kláštore pod Znievom a Martine v roku 1874. Boli to jediné miesta, kde rástla slovenská národná inteligencia, ktorá bola spoločne s Maticou slovenskou oporou slovenského národného života. Od zatvorenia týchto inštitúcií až do roku 1893 kultúrno-národné aktivity absentovali. V tomto roku vzniká Múzeálna slovenská spoločnosť, ktorá sa pokladala za pokračovateľku Matice slovenskej. Tento krátky historický exkurz v skratke poukazuje na to, že slovenský národ postupne smeroval k upevňovaniu národného povedomia aj napriek tomu, v akom postavení boli Slováci v Uhorsku po roku 1867.

■ CLEVELANDSKÁ DOHODA

Slovenskí predstavitelia sa postupne stotožňovali s myšlienkou Česko-Slovenska. Medzi Čechmi a Slovákmi sa utužovali česko-slovenské vzťahy, ktoré boli na jednej strane upevňované strachom z germanizácie a na strane druhej z maďarizácie. Tieto asimilačné hrozby zjednocovali intelektuálnu časť českej a slovenskej spoločnosti. Postavenie Čechov pod jarmom Rakúska však bolo diametrálne odlišné od postavenia Slovákov pod jarmom Maďarov, a preto aj kultúrno-národný rozvoj bol na rozličných stupňoch. Česi mali vlastné kultúrne spolky a školy, Slováci po rakúsko-maďarskom vyrovnaní trpeli pod stále sa stupňujúcou maďarizáciou a všetky prejavy slovenskosti a slovenskosti sa označovali za panslavistické a protištátne.

Emancipácia národa však pokračovala v demokratickej spoločnosti. Slováci, ktorí odchádzali za prácou a lepším životom do Ameriky, sa dostali do úplne inej spoločnosti. Spoločnosti, v ktorej sa u niektorých Slovákov upevňovali kultúrno-národné myšlienky a postoje. Združovali sa tu v slovenských spolkoch a vydávali slovenské časopisy. Postupom času, keď už v Európe vypukla prvá svetová vojna (1914), sa v Amerike zrodila idea federatívneho zriadenia spoločného štátu Čechov a Slovákov. Túto myšlienku predstavuje Clevelandská dohoda – zmluva, ktorú v októbri 1915 uzavreli americkí Slováci a americkí

Česi. Táto dohoda dávala Slovákom úplnú národnú autonómiu. Predstavitel Slovenskej ligy v Amerike Ivan Daxner sa o nej vyjadril: „Preč od Maďarov, ale nie pod Čechov, lež ku Čechom.“ Daxnerove slová boli nadčasové, lenže Clevelandská dohoda sa nikdy nestala realitou.

■ ZÁKLADY ŠTÁTU

V tom čase sa v exile budujú základy pre budúci česko-slovenský štát. Jeho hlavnými predstaviteľmi sú T. G. Masaryk, E. Beneš a M. R. Štefánik. V máji 1918 predstavitelia Čechov a Slovákov v Pittsburghu podpísali konvenciu známu ako Pittsburská dohoda. Dokument parafovali predstavitelia Slovenskej ligy v Amerike, Českého národného združenia s predsedom Československej národnej rady T. G. Masarykom, ktorý bol aj jeho osnoveateľom. Tento dokument potvrdzoval súhlas s národnou radou v Paríži o spoločnom štáte Čechov a Slovákov. Stál však na inej platforme ako Clevelandská dohoda, ktorá hovorila o federatívnom usporiadaní štátu. Podľa Pittsburskej dohody mala mať česko-slovenská štátnosť republikánsku formu vlády a demokratickú ústavu, Slovensko malo mať autonómne postavenie s vlastnou administratívou, so snemom, súdnictvom a slovenčina mala byť úradným jazykom. Tento dokument mal byť uplatnený zvolenými zástupcami Čechov a Slovákov doma. Ani táto dohoda sa však pri budovaní Česko-Slovenskej republiky neuplatnila.

■ OTÁZKA SLOVENSKA

Dvadsaťdruhého októbra 1918 bola vyhlásená Česko-Slovenská republika a 30. októbra vznikla v Martine Slovenská národná rada, ktorá sa prijatím Deklarácie slovenského národa prihlásila k novému štátu. Vznik Česko-Slovenska znamenal pre Slovákov a Slovákov veľkú zmenu. Obnovuje sa Matica slovenská, začínajú vychádzať slovenské časopisy a noviny, nastáva celkové oživenie slovenského národného života. Slovenskí predstavitelia sa v novom štáte delia na dve politické frakcie, a to na autonomistickú frakciu a prívrtencov česko-slovenskej idey. Historik Valerián Bystrický v publikácii Od autonómie k vzniku Slovenského štátu píše o Slovenskej otázke v Česko-Slovensku: „Slovenská otázka ako jeden z dôležitých problémov medzivojnovej Československej republiky mala svoj štátoprávny, mocenský, ekonomický, kultúrno-spoločenský, jazykový a medzinárodný rozmer. V československej politike začala postupne silnejšie rezonovať už bezprostredne po vzniku republiky. Musela vzniknúť zákonite nielen preto, že nový štát utvorili dva národy Česi a Slováci, ale najmä preto, lebo tieto národy boli na rôznom stupni politického, kultúrneho, hospodárskeho a sociálneho vývoja.“ Čo do značnej miery podmienuje rozdielne postavenie, ktoré mali Česi pod Rakúskom a Slováci pod Maďarmi.

■ OBHAJCA SOBĚŠA I ROZVODU

Horlivý obhajca národných práv Slovákov Andrej Hlinka sa o vzniku Česko-Slovenskej republiky 24. mája 1918 v Martine vyjadril takto: „Manželstvo s Maďarmi skrachovalo, treba ho rozviesť a uskutočniť nové s Čechmi.“ Skutočnosť však túto jeho predstavu nespĺnila. Tak

ako sa nevydarilo spoločné súžitie s Maďarmi, tak ani bratia Česi sa nezachovali v duchu Pittsburskej dohody, ktorá sa mala uplatňovať od samého vzniku Česko-Slovenskej republiky. Andrej Hlinka a celá Slovenská ľudová strana (neskoršie HSĽS) stáli na autonomistických pozíciách. Keď sa Hlinkovi dostala v auguste 1919 do rúk Pittsburská dohoda, rozhodol sa konať. Keďže Praha existenciu dohody (ktorú podpísal aj prvý prezident a najvyššia politická autorita T. G. Masaryk, a potom ju spochybňoval) zatajovala, podujal sa na cestu do Paríža, kde zasadala mierová konferencia. Rozhodol sa tak bez vedomia a súhlasu Prahy, aby mohol preukázať, že centralistická vláda v Prahe nezaviedla do funkčnosti to, na čom sa Slováci a Česi dohodli a čo malo byť základom pre budúce zriadenie republiky. Hlinkova cesta navonok nedopadla úspešne, pretože v Paríži sa nepodarilo predložiť požiadavky slovenského národa pred mierovú konferenciu, o čo sa do značnej miery zaslúžil E. Beneš. Hlinku po návrate z Paríža zatkli a uväznili na šesť mesiacov do väzenia v Mirove. Obviňovali ho z vlastizrady, maďarónstva a protištátnej činnosti.

Hlinku to nezlomilo, práve naopak hnalo ho ďalej k boju za slobodu a práva slovenského národa. Keď sa v roku 1920 vrátil z väzenia, pokračoval tam, kde prestal, v zápase za autonómiu, čo bol ťažký a nerovný boj proti centralistickej vláde v Prahe. Tento boj viedol až do svojej smrti. Po ňom túto úlohu prevzali ďalšie významné osobnosti HSĽS ako Dr. Jozef Tiso, Karol Sidor a ďalší, ktorí sa usilovali o presadenie autonómie Slovenska, no centralistická vláda to nebrala na vedomie.

■ EXISTENČNÁ NEVYHNUTOSŤ

Geopolitické postavenie Česko-Slovenskej republiky v tom čase čoraz viac ohrozovala mocenská politika nacistického Nemecka a politika ústupkov, ktorú viedlo Anglicko, tomu len pomáhala. Slováci napriek týmto udalostiam český národ nepustili ani po Mníchovskej dohode (30. septembra 1938) a Viedenskej arbitráži (2. novembra 1938), pri ktorých Česko-Slovenská republika prišla o časť svojho územia.

Otázku samostatnosti vefavrane reflektuje aj citát T. G. Masaryka, ktorý sám poukazuje na túžbu po svojbytnosti národa, čo je aj existenčná potreba slovenského národa: „Politická samostatnosť je pre vzde-

Andrej Hlinka v mladosti.

laný a sebedomý národ životnou nutnosťou, politicky neslobodný národ je aj v kultúrne najvyššom štáte utláčaný, hospodársky a sociálne vykorisťovaný.“ (T. G. Masaryk, reakcia na postavenie českého národa v Rakúsko-Uhorsku.) Masaryk pokračuje: „Čestne prevedená národná autonómia v niektorých prípadoch stačí národným menšinám, ale nikdy nie a za nijakých okolností národom.“ Presne tak, ako tvrdil T. G. Masaryk, aj slovenský národ nemohol pokračovať inak ako smerovať od autonómie ku vlastnej štátnosti.

Cesta k autonómii Slovenska sa v medzivojnovom období vnímala rôzne, najmä medzi českými a slovenskými politikmi presadzujúcimi československú ideu. Už v roku 1922 vznikol prvý oficiálny návrh zákona o autonómii Slovenska, ktorý bol z dielne SĽS. Stál na základoch jednotnej a nedeliteľnej Česko-Slovenskej republiky, v rámci ktorej by malo Slovensko čo najväčšiu samosprávu so zákonodarstvom – to znamená, že by malo svoju krajiniskú vládu a krajiniský snem. Jednota by bola postavená na spoločnej obrane, zahraničnej politike, doprave, prezidentovi, financiách a legislatíve. Tento návrh zákona v Národnom zhromaždení však neprešiel. Politológ Svätoslav Mathé vo svojej knihe Cesta k samostatnosti píše: „Praha bola ochotná ustúpiť vo veciach exekutívy, bola ochotná priznať a vylepšovať určitý stupeň administratívnej autonómie formou župného a neskôr krajského zriadenia. Za žiadnych okolností však nebola ochotná ustúpiť vo veciach zákonodarných. Jednoducho tam, kde by stratila svoju kontrolu a možnosť zásahu.“ V marci 1930 sa HSĽS usilovala predložiť ďalší zá-

kon o autonómii. Tento zákon požadoval iba to, čo mala od roku 1920 ústavne zabezpečené Podkarpatská Rus. Napriek tomuto minimalizovaniu požiadaviek sa nepodarilo zákon o autonómii presadiť.

■ ZA SAMOURČOVACIE PRÁVO

Autonómia Slovenska sa stávala realitou, až keď sa nepriaznivo začala vyvíjať politika v Európe, po tom, čo nás mocnosti a garanti samotnej existencie Česko Slovenska nechali napospas politickým cieľom nacistického Nemecka. Po neúspešných rokovaniach v Prahe sa 6. októbra 1938 zišli politickí predstavitelia HSĽS v Žiline, kde vyhlásili Žilinský manifest, v ktorom sa hovorí: „My Slováci ako samobytný slovenský národ, žijúci od vekov na území Slovenska, uplatňujeme si svoje samourčovacie právo, a preto sa dovoľávame medzinárodného zagarantovania nedeliteľnosti svojej slovenskej národnej jednoty a nami obývanej zeme. Chceme slobodne podľa vlastnej vôle určiť svoj budúci život v plnom rozsahu, v to počítajúc aj štátnu ústrojnosť v priateľskom spoložití so všetkými okolitými národmi, a tak pristúpiť k usporiadaniu pomerov v strednej Európe v duchu kresťanskom. Vytrváme po boku národov, bojujúcich proti marxisticko-židovskej ideológii rozvratu a napätia.“

V tento deň sa v Žiline stretli s HSĽS aj predstavitelia ďalších politických strán, ako napr. agrári, národnári a iné politické strany, ktoré podpísali dohodu o decentralizácii pražskej vlády, na ktorej sa uzniesli. Neskoršie bola autonómia uznaná Baranovou (predseda česko-slovenskej vlády) pražskou vládou. Napriek tomu sme boli vystavení jej intrigám a taktizovaniu. Emancipácia národa sa však nedala zastaviť. Existenčným výsledkom nie je doverenie autonómie, ale samostatného a svojbytného štátu.

Rozhlas a televízia pod Urpínom prechádzajú čudnou transformáciou Banskobystrické mediálne paradoxy

Marek DANKO – Foto: autor

V hektickom predvolebnom čase takmer bez väčšieho záujmu verejnosti prebehla niektorými médiami správa, že sa televízne štúdio RTVS v Banskej Bystrici sťahuje k „rozhlasákovi“. Na základe rozhodnutia generálnej riaditeľky RTVS Miloslavy Zemkovej mali pracovníci Banskobystrického televízneho štúdia prejsť z budovy na Rudlovskej ceste do budovy pôvodne Regionálneho štúdia rozhlasu na Ulici profesora Sáru. Následne sa mala budova televízneho štúdia predať.

Napohľad štandardné úsilie o šetrenie a optimalizáciu nákladov však vyvoláva prinajmenšom niekoľko otázok. Celý rozpačitý projekt zlúčenia Slovenského rozhlasu a STV do jedného „mediálneho superpodniku“ sme na stránkach našich novín už niekoľkokrát komentovali. STV bola jednoznačne v stave, keď iba radikálne riešenie mohlo túto permanentne zadlženú verejnoprávnú inštitúciu ozdraviť. Lenže opatrenia, ktoré prijala nová generálna riaditeľka, sa dotýkajú len a najmä ekonomickej stránky, pričom zmysluplná vízia rozvoja a podpory kultúry na Slovensku je akosi v druhom, zatiaľ veľmi ťažko dešifrovateľnom pláne.

■ REKONŠTRUKCIE SÚ HITOM

Začalo sa to rekonštrukciou. Konkrétne rekonštrukciou budovy Slovenského rozhlasu na Ulici profesora Sáru. Cieľom malo byť vytvorenie nového hybridného štúdia. Zámer predpokladal, že má slúžiť rozhlasu i televízii, ktoré sfúzovali do RTVS. Pri zásahu do akusticky perfektne vyriešeného nahrávacieho štúdia pre potreby rozhlasu existuje veľké riziko, že po osadení televíznej techniky, oceľových väzníkov

s osvetľovacími reflektormi a po ďalších technických úpravách sa naruší citlivo nastavená kvalita zvuku taká dôležitá najmä pre rozhlas. Ide totiž o odpruženú a odhlučnenú konštrukciu vsadenú do hrubej stavby. Otázne je aj to, či nové televízne osvetlenie štúdia utiahne existujúca trafostanica, ktorá slúžila doposiaľ len pre rozhlas, s čím sa pri

jej projektovaní nerátalo. Inými slovami, snaha o akési splynutie rozhlasu s televíziou môže pri „hybridnom“ štúdiu dopadnúť tak, že sa stratí terajšia kvalita nielen pre potreby rozhlasu, ale aj televízie.

Riaditeľ RTVS v Banskej Bystrici Ján Zaťko to tak nevidí a pre SNN povedal: „Čoskoro sa začne aj úprava do-

siaľ málo využívaného veľkého štúdia rozhlasu na televízne, respektíve využiteľné pre obe médiá. Máme schválenú dotáciu na veľké hybridné moderné štúdio. Podobne fungujú napríklad regionálne štúdiá ORF v Rakúsku.“

Porovnávať zavedené a takpovediac tradičné systémy verejnoprávných médií v Rakúsku a trebárs v Anglicku je síce pekné, ale narážame tu stále na slovenskú realitu. Rovnako moderné a kvalitné mohlo byť aj pripravované televízne štúdio v budove STV na Rudlovskej, na ktoré už bolo v roku 2010 vydané aj stavebné povolenie a začali sa búracie práce. Po vzniku RTVS sa to všetko zastavilo a nové vedenie v Bratislave rozhodlo o sťahovaní televízie s ľuďmi aj technikou do rozhlasu.

■ PREPÚŠTANIE V PRVOM RADE

Recept pri „optimalizácii nákladov“ v RTVS je bohužiaľ rov-

naký. V tlačovej správe sa môže dočítať, že: „RTVS pripravuje predaj budovy Banskobystrického štúdia, kvalifikovaní pracovníci boli prepustení. Stavebné práce a úpravy v budove Slovenského rozhlasu, kam sa po zlúčení má presťahovať zvyšok televíznych pracovníkov, sa podľa dostupných informácií realizujú bez stavebného povolenia...“

Napokon je dobre, že zastavením rekonštrukcie budovy rozhlasu stavebným úradom sa prerušili práce na „hybridnom“ štúdiu a zastalo aj chystané sťahovanie televízie. Vytvoril sa tak časový priestor na odbornú diskusiu a možné prehodnotenie zámeru RTVS takýmto nečitateľným a nie veľmi profesionálnym spôsobom spojiť dve verejnoprávne médiá v meste pod Urpínom len na základe vlády peňazí.

■ NEJASNÁ BUDÚCNOSŤ

Výsledky nedávnych parlamentných volieb môžu znamenať aj zmenu orientácie súčasného vedenia RTVS. Možno sa vďaka tlaku nezávislých televíznych tvorcov, mestskej a regionálnej samosprávy, odbornej i laickej verejnosti vráti regionálnemu štúdiu v Banskej Bystrici miestna samostatnosť, s ktorou uvažovalo vedenie STV ešte v roku 2010 a hovorilo sa o tom aj v niektorých relevantných televíznych kuloároch pred voľbami. V každom prípade by malo súčasné vedenie našej verejnoprávnej ustanovizne jasne deklarovať svoje úmysly a trebárs aj to, ako chce použiť peniaze získané za predaj lukratívnej budovy v Banskej Bystrici. Bolo by napríklad veľmi prínosné, keby boli investované do rozvoja regionálnej tvorby. Banskobystrickí tvorcovia si to zaslúžia.

Budova RTVS na Ulici profesora Sáru.

V kuchyni kremnického baníka

Vydavateľstvo Matice slovenskej, 2011

Daniela Bednářová dala svojej knihe podtitul: História banickej kuchyne, kultúry stravovania, jedál a tie najlepšie recepty. Ak náhodný návštevník kníhkupectva vezme do ruky túto knihu a bude očakávať niečo na

spôsob starodávnych „babičkiných“ receptov z populárnych ženských časopisov, bude viac než prekvapený. V tejto knihe ide totiž o jednoduchú a pritom rafinovanú namiešanú zmes etnografie, histórie a kulinárskej archeológie. Dnes ako keby sme zabudli, či skôr nechceli vedieť, že sme vďaka svojim banským mestám boli klenotnicou celého vtedajšieho

KNIH TÝŽDŇA

známeho sveta až do čias objavenia Ameriky. Bonanzou, ktorá zlatom, striebrom a meďou pozdvihla Uhorsko medzi veľkých hráčov súdobej feudálnej Európy. Autorka citlivo a erudovane vovádza čitateľa do domácnosti bežného kremnického baníka, prechádza ročnými obdobiami, kresťanskými sviatkami, radosťami a strasťami života banickej rodiny, aby vznikol mimoriadne plastický výsled-

ný obraz, ktorý aj napriek popularnému, no presnému jazyku vydá za nejednu suchopárnu historickú monografiu. V úvode knihy oboznámi čitateľa s dejnými súvislosťami, aby sa vzápätí na takmer sto šesťdesiatich stranách venovala životu (a kuchyni) Kremničanov (ale aj okolitých banických komunit) po roku 1900. Čitateľ môže skutočne jedným dychom čítať, ako sa slávili významné cirkevné sviatky, môže prejsť životnú púť vtedajšieho robotného človeka od krštenia cez svadbu až po pohreb, osláviť s kremnickou banickou rodinou Vianoce či Veľkú noc. Skutočne nekaždodenné čítanie. Mimochodom, viete, z čoho a ako sa robilo vtedajšie najbežnejšie jedlo zo zemiakov zvané „štiarc“? Kniha vám dá odpoveď a možno vás inšpiruje oveľa viac ako nablýskané encyklopédie zdravej výživy od svetových vydavateľstiev.

(mab)

MEDAILÓN

Život básnika, dramatika, ale aj zanieteneho popularizátora slovenskej literatúry a národovca Jaroslava Rezníka môžeme rozdeliť na niekoľko období, pričom dôležitý medzník tvorili sedemdesiate a osemdesiate roky, keď mal zákaz publikovať.

S veršom na jazyku

Od svojho debutu, ktorým bola básnická zbierka Váhavosť (1966), až po výber z tvorby Tajomstvo priamky (2007) zanechal za sebou tento výrazný autor úctyhodné básnické, literárno-popularizačné dielo, ale aj originálne a úspešné knihy a hry pre deti a mládež. Nehovoriac o tom, že stál pri prerode spisovateľskej organizácie po roku 1989 a zrode Vydavateľstva Spolku slovenských spisovateľov v roku 1993.

V rokoch 1966 až 1971 bol Ja-

roslav Rezník pracovníkom Literárno-múzejného oddelenia Matice slovenskej v Martine. Pre svoje občianske postoje k okupácii v roku 1968 bol zbavený miesta, niekoľko rokov nezamestnaný a autorsky umlčaný. Iba s ťažkosťami sa mu darilo realizovať sa ako autorovi dramatickej tvorby pre rozhlas a televíziu, pričom námety pre svoje hry čerpal väčšinou z bohatstva slovenskej histórie. Kritika oceňuje u Jaroslava Rezníka invenčnosť veršov, pevne ukotvených v tradičných národných a kresťanských princípoch. Čitateľa zasa nedajú dopustiť ani na jeho literárno-popularizačné knihy, akými sú Túry do literatúry či Po literárnych stopách Slovenska. Pre najmenších čita-

teľov pripravil nezabudnuteľné zážitky s knihami ako Rozprávky o Mladuškoví či Oči plné oblohy. Obrázky z detstva M. R. Štefánika a mnohými ďalšími, vrátane bábkových hier. Stopa Jaroslava Rezníka v slovenskej literatúre a literárnom živote je skrátka výrazná a nezmazateľná. Neúnavný básnik, propagátor našej literatúry a národovec Jaroslav Rezník sa 6. apríla dožije krásnej sedemdesiatky. Redakcia SNN mu k jubileu srdečne blahožela!

(mab) foto: autor

Nové rozprávky (a udania) XI. - O hrnčeku, ktorý dovaril

Kde bolo, tam sa jedlo, kde nebolo, tam sa postilo, bola raz jedna krajinka, v ktorej si ľudia mimoriadne obľúbili televíziu. Ostatne ako vo všetkých krajinkách okolo. Samozrejme, že majiteľia televízií chceli, aby sa ľudovia do osprostena dívali na obrazovku, lebo vtedy sa peniažky z reklamy len tak sypú. Nezačali najhoršie. Obrazovky zaplnili vedomostné súťaže, kde síce išlo o riadny balík dukátov, ale bežný divák sa konečne dozvedel, že ukulele neznamená bulharské pohorie, ale dychový hudobný nástroj. Po istom čase si top manažment televízií zrejme povedal, že so vzdelá-

vaním národa to netreba preháňať a nasadil takzvané „reality show“. Tie boli postavené na prastarej ľudskej vlastnosti, ako je zvedavosť, keď sa susedia povadia pobijú, vyzlečú a pomilujú, prípadne to všetko v obrátenom poradí. Keď sa po čase aj holé oné v sprche okukali, prišli televízni mágovia s varením. Bystro si spočítali, že jedenie patrí spolu so spánkom medzi tri najobľúbenejšie činnosti nášho človeka, no a o tej tretej sa dá rozprávať až po dvadsiatej druhej hodine. Najprv na obrazovkách varili profesionálni kuchári a našinec prežívajúci praženicu či sójový špekáčik z hy-

permarketu sa mohol poučiť, ako sa pripravuje jahňacina na provensálsky spôsob, prípadne ako rozoznáme čerstvé ustrice od tých menej čerstvých. Keď sa okukali profesionáli, začali

HUMORESKA

variť celebrity od tých najznámejších až po hviezdne embryá. Bolo dojemné sledovať všelijaké rosničky a iné televízne žabky, ktorých najväčším kuchárskym počínom bolo dovtedy uvarenie čaju, ako sa na obrazovke snažia presvedčiť verejnosť, že každú chvíľu doma pripravujú kloka-

nie závitky so zajačou pečienkou a s lístkami ženšenu. Nikoho z tvorcov týchto kuchárskych orgií pritom príliš netrápilo, že cena surovín na jeden televízny obed nezriedka prekračuje sumu, ktorú má priemerná rodina vyčlenenú na stravu na týždeň.

Hrnček varil a všetci boli spokojní. Samozrejme, že po čase museli pribudnúť aj iné televízne lákadlá. Nekonečné seriály „zo života“ a rôzne talentové súťaže, kde sa spievalo, tancovalo a trebárs hýbalo ušami. Varenie sa však nenápadne držalo na obrazovke ako mandát na poslancovi. Zdá sa však, že našim televíznym

kormidelníkom dochádzajú nápady. Mám tu pre nich teda jeden návrh. Stačí umiestniť kameru do niekoľkých bežných domácností v našej krajinke a hneď máme doslova tri relácie v jednej. Vedomostná súťaž by spočívala v umení vedieť nájsť najvýhodnejšie zľavy najmä na potraviny, kuchárska časť by ukazovala ako za pár grošov nasýtiť celú rodinu trebárs cestovninami na sto spôsobov. No a prvky napínaveho thrilleru by do relácie vnášalo očakávanie, či sa našim hrdinom z obrazovky podarí zaplatiť nájomné.

Maroš M. BANČEJ

Nezvedavý historik nie je historikom, ale iba úradníkom, tvrdí docent Ivan Chalupecký

Čarovné mesto v zázračnej krajine

Text: Ján KUBÁŇ – archív SNN

V ostatných rokoch sa s ním stretávam pracovne. Po pôsobení v hlavnom meste častejšie navštevujem rodný kraj. Je ním Zamagurie. Do historických hraníc Spiša, ktoré sa formovali v 11. storočí, ho včlenili spolu s Podolíncom, s Hniezdnym a so Starou Ľubovňou. A to je téma historika Ivana CHALUPECKÉHO, archívára v Levoči, ktorú považuje za čarovné mesto a Slovensko za zázračnú krajinu. Uprostred marca tohto roka sa tento uznávaný vedec dožil významného životného jubilea – 80 rokov.

Docent Ivan Chalupecký sa zdráhal, aj ma odhovárал od zámeru napísať túto gratulačnú črtu o ňom. Je to dané jeho skromnosťou; mám však výčitky svedomia, že som to spôsobil svojou otvorenosťou, keď som pred ním vyjadril počudovanie nad nepochopením, že na takú významnú osobnosť – historika Spiša – zakladateľa a predsedu Spišského dejepisného spolku treba organizovať finančnú zbierku! Dúfam, že tých niekoľko riadkov nenaruší atmosféru pripravovanej konferencie venovanej jeho prínosu do slovenskej historiografie...

■ AŠPIRAT NA KŇAZSTVO

Okrem súčasných niekoľkých rokov bezprostredného poznania viem, že sa narodil v Spišskej Novej Vsi. Základnú školu vychodil v Plavči a v Levoči, strednú (gymnázium a medzitým meštianku) v Kežmarku, Levoči a Tisovci. V ďalšom musím siahnuť po texte na internete, z ktorého sa dozvedám, že navštevoval malý seminár v Levoči, ktorý zrušili, a preto prišiel dokončiť štúdiá do Tisovca. Ako niekdajší ašpirant na kňazstvo nepadol do oka vedeniu školy a niektorým „aktívnym“ spolužiakom. A tak ho po rok pred maturitou vyhodili zo školy. Dal tomu podnet rozhovor so spolužiakmi cez prestávku v čase procesu s Jánom Vojtaššákom a ďalšími biskupmi, v ktorom biskupa bránil. Poznal ho aj osobne.

„Nieкто ma udal,“ spomína I. Chalupecký. Ako stredoškôlak dostal „vyhadzov“ zo všetkých škôl v Československu. „Bol z toho aj súd, no sudca bol zrejme rozumný, a tak ma odsúdil iba na polovicu

sadzovať z prostého dôvodu: „Nikdy som sa netajil svojím vzťahom ku kresťanstvu a k cirkvi. Aj preto sa mi snažilo ideologické oddelenie KV KSS v Košiciach zakázať publikovanie.“

Udržoval kontakt so zahraničím a pomáhal kňazom s literatúrou a peniazmi. No eštebáci ho začali podozrievať a nalepili sa naň...

„Bolo to dobrodružstvo, ale veľmi nepríjemné.“ Keďže nebol členom komunistického strany, nemohli ho z nej vyhodiť. A s nestraničom sa ťažko vyjednávalo a dohovárало. Navyše bol s ďalšími nežiaducimi, dokonca aj s kňazmi, pod ochranou ministerstva vnútra. V duchu hesla „pod svetlom býva najväčšia tma“, ich tam medzi zaprášenými archívnymi regálmi nikto nehľadal.

„Zo strany komunistov nebol záujem o prácu v archívoch; práca to bola ťažká a málo platená,“ dodáva I. Chalupecký. Dnes môžu archívári nosiť biele plášte, pred polstoročím však boli pracovným odevom montérky a obrovské nánosy prachu neprospešovali zdraviu. A navyše ten, kto to mohol robiť, musel vedieť cudzie jazyky, perfektne ovládať dejiny správy štátu, krajov, miest a obcí: „V opačnom prípade by ste pravdepodobne nerozumeli, o čom konkrétny dokument vypovedá,“ hovorí archívár Chalupecký, ktorý takmer tri desaťročia zasvätil skúmaniu dokumentov o živote a diele Majstra Pavla z Levoče. Dodnes trávi väčšinu času v miestnom archíve v Levoči, na konferenciách či na akademickej pôde. Je autorom niekoľkých monografií a množstva publicistických článkov. Nepovažuje za výnimočné, že pôsobil aj na parížskej Sorbone...

■ LEVOČSKÉ UNIKÁTY

Ako o tomto meste oslávenec zmyšľa a píše, hovorí malá ukážka textu z leporela, ktoré sme spolu vydali vo Vydavateľstve KUBKO GORAL, Levoča v zozname pamiatok UNESCO.

„Slovensko je malá, ale zázračná krajina. Taký malý štátik sa v zozname pamiatok a prírody UNESCO vyskytuje niekoľkokrát. Z prírodného bohatstva svetových rarít je to súbor slovenských jaskýň i prelesy na východe Slovenska. K pamiatkam svetového významu patrí Banská Štiavnica, stredove-

ké jadro Bardejova, Spišský hrad a jeho okolie, dedinka Vlkolínec, ale aj súbor drevených kostolíkov. A najnovšie k nim pribudla Levoča s dielom Majstra Pavla. Čo je na nej také ojedinelé?

Levoča má neobyčajný prírodný kolorit. Leží na kopci. Je to zvláštny genius loci. Už samotná poloha. Ak prichádzate od Popradu, zdá sa nám, že vyzerá ako orlie hniezdo. Po stáročia vládla celému Spišu ako jeho metropola. Od 16. storočia až do roku 1922 bola aj sídlom správy Spišskej župy. Tu sa sústreďovala nielen administratíva, ale aj na Spiši neobyčajne bohaté školstvo a kultúra. Tu bolo dlho hospodárske centrum Spiša. Tu sídlili významné umelecké dielne, ktoré ovplyvňovali široké okolie. Levoča bola aj vždy multietnickým a viacnárrodným tolerantným mestom. V Levoči sa vo vysokej miere zachovala stredoveká architektúra. Ide najmä o meštianske domy na námestí, ktorých základy siahajú najneskôr do 14. storočia. Ide o pomerne dobre zachovaný hradobný systém. Do toho zapadá aj architektúra dvoch gotických kostolov zo 14. storočia: Chrám sv. Jakuba a Gymnaziálneho kostola. Patrí sem aj goticko-renesancná radnica. Je tu však aj architektúra z 19. storočia, počnúc klasicisticky perfektným župným domom i evanjelickým kostolom a končiac školskými budovami z konca 19. alebo začiatku 20. storočia.

V oblasti pamiatok však nie je dôležitá len architektúra. Napriek búrlivému historickému vývoju zachoval sa takmer kompletný stredoveký interier Chrám sv. Jakuba s jeho deviatimi gotickými a dvoma renesančnými oltármi. A keď hovoríme o gotike, nejde o gotiku priemeru. V Levoči prežil veľkú časť svojho života najvyšší gotický krídlový oltár na svete, ale dych vyráza aj jeho absolútne perfektná architektúra, rezba i maľba. Jeho nesmierna elegancia a vznešenosť. Ale aj jeho duchovný odkaz. Práve v tejto oblasti je Levoča jedinečná.“

■ CIEĽ PŮTNIKOV

Napokon Levoča je od stredoveku aj významným pútnickým miestom. Patrí medzi dvadsať najvýznamnejších pútnických miest Európy

spolu s Lurdami, Fatimou, Mariazelom a inými. Aj to nerozlučne patrí k mestu... „Treba teda len privítať, že Levoča bola dopísaná do Zoznamu pamiatok UNESCO ako súčasť širšieho okolia Spišského hradu,“ pripomína nedávny mimoriadny levočský úspech.

Čítajme ešte pasáž o Spiši zo zborníka medzinárodnej konferencie, ktorú zorganizoval Spišský dejepisný spolok, teda najmä I. Chalupecký, so Spolkom Slovákov v Poľsku 3. októbra 2009 do Spišskej Belej pod názvom Slovensko-poľské vzťahy v rokoch 1937 – 1947: „Spiš je v súčasnosti len historickou kategóriou. Ale od 13. storočia až do konca roku 1922 bol samosprávnou administratívou jednotkou, ktorá sa vyznačovala mnohými zvláštnosťami, okrem iného aj prežívaním rôznych etník, národností a konfesií vo vzájomnom rešpekte a tolerancii. Počas týchto storočí boli jeho hranice stále, až na celkom malé korektúry, napríklad v príslušnosti obce Vernár do Spiša či Gemera a podobne. Až koniec prvej svetovej vojny spôsobil, že na základe medzinárodných rokovanií sa niekoľko obcí severného Spiša – Zamaguria – spolu s viacerými obcami Oravy dostali v roku 1920 do zväzku Poľskej republiky. Napriek tomu aj Poliaci nazývajú toto územie „poľským Spišom“, čím uznávajú jeho osobitosť. Okrem sporov o územie v roku 1918 – 1920 a anexie ďalšej časti Spiša a Oravy Poľskom v dôsledku Mnichovských dohôd v roku 1938 bolo celé to územie počas druhej svetovej vojny vrátené Slovensku a k obnoveniu stavu z roku 1920 došlo len v roku 1945. Práve historická interpretácia tohto obdobia vyvolala v posledných rokoch živú diskusiu medzi poľskými a slovenskými historikmi, čo malo aj politické dôsledky...“

Poznávanie histórie je najúčinnejšie priamo v teréne. To si uvedomil aj predseda Spišského dejepisného spolku Ivan Chalupecký, preto už roky s jeho členmi organizuje zájazdy na zaujímavé miesta Spiša i do ďalších lokalít. Exkurzie sa uskutočnili aj za pamiatkami Gemera, po spišských hradoch v Zamagurii, na Orave, v okolí Levoče a inde.

Spišský dejepisný spolok sa schádza pravidelne na jar a v jeseni vždy v inom spišskom meste. Minuloročné jesenné zasadanie bolo v Kežmarku; tohtoročné valné zhromaždenie, venované zakladateľovi spolku Ivanovi Chalupeckému, sa uskutočnilo v Levoči 17. marca – v sídle jeho pôsobenia.

z najnižšej sadzby.“ Odsedel si šesť týždňov a potom nasledovala trnistá cesta životom. Mladý muž so slabšou telesnou konštrukciou nastúpil pracovať do kameňolomu, neskôr do tehelne, neminula ho ťažká práca v bani a takto odkráľovaný a okádovaný si odkrútil aj vojenskú základnú službu.

Aj v čase temna sa na konci tunela občas zablysko svetlo nádeje. Ivan Chalupecký vystihol voľne miesto v levočskom archíve, neskôr predstavu o náplni práce, no čítanie svetskej i náboženskej literatúry mu napovedalo budúce smerovanie jeho „prehrabávanía sa“ v starých dokumentoch.

„Oni ma prijali. Čudoval som sa, lebo archívy patrili pod ministerstvo vnútra. Eštebáci vôbec nezistili, že len pred pár rokmi som sedel,“ usmial sa. V archíve napokon strávil štyridsať rokov.

■ PRAMEŇ POZNANIA

Práve tam, v prostredí plnom dokumentov a historických prameňov naplno odkryl a uplatnil svoj záujem o dejiny. Neskôr vyštudoval československé dejiny a archívnictvo. Dnes patrí medzi uznávaných autorov z oblasti stredoveku alebo cirkevných dejín. Napokon na Katolíckej univerzite v Ružomberku či v Spišskej kapitule, kde prednášal až do roku 2003, to patrične ocenili.

„Nikdy mi nešlo o univerzitný profil, kariéru či peniaze. Mal som záujem pomôcť spoločnosti pri výchove mladých ľudí,“ hovorí. „Potrebujeme mladú krv, veď si len predstavte, koľko marxistických učiteľov dodnes učí na školách!“

„Práca v archíve môže byť pre nezainteresovaného človeka nezaujímavá. Odtiaľ je však krok k historickej vede a výskumu. Ak ste správne zvedavý a máte aspoň trochu analytické myslenie, tak sa ľahko dostanete do víru dejín. Historik, ktorý nie je zvedavý, nie je historikom, iba úradníkom,“ vysvetľuje Ivan Chalupecký, predseda Spišského dejepisného spolku, v ktorom ku koncu minulého roka bolo 339 členov!

■ TMA POD LAMPOU

V predchádzajúcom spoločenskom zriadení sa nemal záujem pre-

Mariánska púť v Levoči.

Medzi mladými ľuďmi sa stupňuje rozhorčenie nad súčasnými pomermi Zasadal výbor Mladej Matice

„My sa pominieme a odídeme, ale národná idea, ktorej sme oddanými služobníkmi, zostane a vždy si nájde svojich horlivých vyznávačov.“ Pod týmto symbolickým výrokom Andreja Hlinku sa 2. až 3. marca 2012 uskutočnilo v Hertníku, okres Bardejov, prvé zasadnutie výboru Mladej Matice v tomto roku.

Zasadnutie otvoril predseda Mladej Matice JUDr. Marián Gešper. Úvod rokovania bol venovaný pamiatke na dvoch významných matičiarov pôsobiach v tomto regióne severovýchodu Slovenska – Metodovi Kafavskému a Jánovi Cichému. V krátkosti si všetci pripomenuli pohnutý život týchto zapálených slovenských národovcov, ktorí stáli pri obrode matičného života v 60. rokoch minulého storočia, aby boli po roku 1968 viac než dvadsať rokov

prenasledovaní normalizačným režimom.

V rámci stretnutia sa prerokovali dôležité body týkajúce sa analýzy plnenia úloh stanovených v roku 2011, rozpočet Mladej Matice, naplánovanie a realizácia mlado-matičných aktivít, možnosti rozvinutia ďalšej propagácie vo vzťahu k mladej slovenskej verejnosti, aktualizácia matričných kníh jednotlivých OMM a ťažké existenčné problémy mladých Slovákov v tejto dobe.

V priebehu roka 2011 sa systematickým snažením utužili pracovné kontakty medzi odborními Mladej Matice, došlo k nadviazaniu priateľských vzťahov medzi predsedami OMM, čo umožnilo v minulom roku efektívnejšie sa zapojiť do matičnej a národnej činnosti. Predovšetkým treba spomenúť aktívnu účasť mladých matičiarov na zhromaždení na podporu zachovania súsošia štúrovcov v Bratislave 5. 11. 2011, ktorí neváhali a absolvovali dlhú cestu z rôznych kútov Slovenska. Neskôr si uctili aj pamiatku staroslovenského kráľa Svätopluka I. na Bratislavskom hradnom kopci, vrátane prijatia vyhlásenia k súsošiu štúrovcov na zasadnutí výboru Mladej Matice v Bratislave v ten istý deň. Ďalej podujatie na pamiatku Liptovských žiadostí z roku 1848, ktoré sa realizovalo 13. 5. 2011 v Liptovskom Mikuláši. Z ďalších podujatí je to súbor akcií venovaných zabudnutým historickým udalostiam: Malá vojna z marca 1939, Kuruci do zbrane! – 180. výročie Východoslovenského roľníckeho povstania. Zástupcovia OMM sa stretli v rámci Zrazu Mladej Matice počas Martinských matičných slávností, kde vystúpili aj v úvode

jednej z častí programu. Zaujímavé podujatia a aktivity realizovali odbory Mladej Matice aj na svojej miestnej a regionálnej úrovni.

Rok 2011 bol pre mladých matičiarov aj inak významný. S účinnosťou nových stanov MS od 17. októbra 2011 sa splnil sen mnohých mladých matičiarov, keď došlo k premenovaniu starého názvu Odboru mladých matičiarov na modernejší a dynamickejší Mladá Matica, čo sa už pozitívnejšie odrazilo pri propagácii k verejnosti. V tejto súvislosti sa celkom úspešne rozvinula činnosť na sociálnych sieťach a youtube.com, o čom svedčí aj početná skupina priateľov na týchto fórach.

V záverečnej diskusii členovia výboru poukázali na jednoznačne prehľujúcu sa ekonomickú a morálnu krízu slovenskej spoločnosti, na čo doplatila najviac zraniteľná mladá generácia. Medzi mladými ľuďmi sa stupňuje rozhorčenie nad celoslovenskými pomermi. Výbor sa uzniesol, že Mladá Matica sa musí zaoberať sociálnymi témami, rovnako i národnými a kultúrnymi. Školy sa nedostatočne venujú vlastenectvu, čo niekedy vidno aj na slabších vedomostiach radových členov. Mladá Matica, aj keď je obmedzená rozsahom svojho pôsobenia, bude dávať dôraz na ideovú výchovu vo svojich radoch. Práve jasny cieľ a idey sú silnou zbraňou, čo dokázali aj naše dejiny.

Zasadnutie výboru bolo ukončené na druhý deň výstupom k cyrilo-metodskému dvojkrížu nad Bardejovom, ktorý postavili bardejovskí matičiari začiatkom deväťdesiatych rokov.

Marián GEŠPER

Mladí Slováci pod národnými a matičnými zástavami pri súsoší štúrovcov v Bratislave.

Cyrilo-metodský dvojkríž - dielo Metoda Kafavského.

Mladých slovenských historikov čaká veľká práca

Veľká je práca naša!

V súčasnosti je veľkým problémom vlastenecká výchova mládeže. V tejto súvislosti sa často hovorí o pomoci a podpore aktivít, ktoré by u mladých ľudí vyvolali záujem o veci národné, no len málokedy sa to prejaví v praxi. A je to škoda, pretože dnes sa treba vracat' späť ku koreňom, pripomínať si našu dávnu históriu, významné osobnosti národa a života slovenského a oboznamovať mladých s ich dielom a prácou.

Klasické diela slovenských národovcov, najmä takého giganta ako bol Ľudovít Štúr, sú im v podstate neznáme. Takisto o našich slovenských dejinách vie mládež veľmi málo, predovšetkým študujúca. Bol som svedkom neveriteľnej situácie, keď na jednej slovenskej univerzite boli štyri semináre venované príchodu staromaďarského kmeňového zväzu do Karpatskej kotliny a Veľkej Morave sa ušlo iba päť minút s poznámkou, že ide už o toľko omieľanú tému, pričom práve jej by sa mal povinne venovať celý jeden semester. Nechávame maďarských historikov, ktorí bohorovne vyhlasujú, že pred ich príchodom nebol na našom území nijaký slovenský a slovanský štát. Iní zasa tvrdia, že naši predkovia sa nazývali „Slovieni“ a hovorili

„sloviensky.“ Môže potom mladá generácia nadobudnúť hlboký vzťah k svojmu národu a byť hrdá na našu históriu, keď sa takto učí na slovenských vysokých školách v 21. storočí, a to vo vlastnom štáte. Veľká vďaka patrí slovenským historikom žijúcim aj mimo Slovenska, ktorí sa venujú staroslovenskej histórii, napríklad Milan Ďurica, Dominik Hudec alebo najnovšie Cyril Hromník, zaoberajúci sa ranou históriou Afriky a Indického oceánu. Jeho znalosť zámorského a transkontinentálneho obchodu v najstarších dobách a s tým súvisiacich kultúrnych jazykových vplyvov otvorila úplne nový pohľad na históriu Slovanov a Slovenska v dobe rímskej, predrímskej a bronzovej. Je autorom originálnej teórie o stredoeurópskom, no indickým

obchodom ovplyvnenom pôvode Slovanov/Slovákov.

Mladých slovenských historikov čaká veľká práca. Pripomína to časy ako vystrihnuté z 19. storočia. V Slovenských národných novinách z 13. februára 1846 Ľudovít Štúr vo svojom článku s názvom Neopúšťajme sa! vyzýva vtedajšiu slovenskú mládež, ale dnes aj nás takto: „Mládenci naši slovenskí, veľká je práca naša, hlboko, ďaleko za inými stojí národ náš, veľká je práca naša a duch k nej treba alkajský; vo všetkých kútoch a na všetkých stranách je mnoho čo robiť, vo všetkých kútoch a stranách má každý mnoho naprávať, zmužte sa teda, mládenci slovenskí! Aby ste ale zápal opravdivý za vec dobrú si nadobudli, treba Vám v mladosti privyknuť k práci železnej, treba

Vám v mladosti poznať život ľudstva a národov, treba Vám sa učiť vyzývať a číť vznešené poklady ľudstva, život duchovný národov, treba Vám v mladosti zahorieť za všetko šlachetné a od každého výstupku, od každého nemravného kroku ako od pary peknej sa vystríhať, treba Vám už v mladosti k obetiam, k sebazapreniu privyktať. Takto potom ubezpečení budete proti útokom svetárstva a nebudete padať v živote do kaluže podlosti a ničomnosti. Nič veľkého, nič pekného, nič šlachetného sa nevyvíedlo bez obete, len slabých sa k obetiam naučiť nemôže, ale duša vznešená horí po nich, lebo práve v obetiach svoju silu, svoje panstvo duch ukazuje. Mládenci naši slovenskí, nie je človek len z hliny, ale vždychol doňho Boh i ducha svojho, nedajteže sa pod jarmiť telesnému životu, ale rozduchujte v sebe tú iskru vyššiu, a verte, že človeka a národa vznešenosť len v živote vyššom, v živote duchovnom záleží. Čo by žil človek i roky Matuzalemove a nedal sa v živote viesť duchom, žil len život obecný, život nízký na zemi!“

Pavol MADURA
tajomník Mladej Matice

Smerovanie Slovenska závisí aj od mladých

Hrdosť k svojmu národu mladý človek získava vplyvom rôznych činiteľov. Sú nimi napríklad rodina, škola, regionálne podmienky či pôsobenie rôznych organizácií a inštitúcií. K nim určite patrí Matica slovenská, ktorá má aj v súčasnosti nezastupiteľnú úlohu pri formovaní národno-vedomelej mládeže.

Žiaľ, väčšina mladých ľudí na Slovensku ako keby nemala záujem poznať históriu svojho vlastného národa. Myslia si, že je to nemoderné, zbytočné a mnohokrát tí, ktorí sa otvorene hlásia k svojmu národnému presvedčeniu, sú terčom posmechu a kritiky. Často si kladieme otázku: Kto je vinný a zodpovedný za tento nelichotivý stav?

Zodpovednosť nesú predovšetkým médiá, rodičia, no žiaľ aj štát, ktorý pripustil neutešený stav nášho súčasného školstva. Treba si položiť otázku: V koľkých rodinách rodičia vedú a vychovávajú svoje deti, aby boli hrdé na svoju vlasť, na jej históriu a významných predkov? Nie je to azda tak, že vlastenectvo sa dáva najavo iba počas dvoch týždňov na majstrovstvách sveta v hokeji, keď sa obchody zaplnia slovenskými vlajkami? Ako je to v priebehu celého roka?

Ak by sme žili v ideálnejšom svete, významnú úlohu by pri formovaní národného povedomia mladých ľudí mala zohrať slovenské médiá, sme však svedkami opaku. V súčasnosti neponúkajú mravné a duchovné hodnoty, propagujú skôr materializmus a konzumizmus, vzormi sú tzv. „celebrity“, ktoré majú ďaleko od vlastenectva (napr. relácie typu Smotánka, Farma a pod.). Hrozí Slovensku morálna púšť? Vari nemáme dnešnej mládeži čo ponúknuť? Niečo, čo je hodnotnejšie, vlastenecké? Východisko by bolo v zmysluplne koncepcie naplánovaných televíznych a rozhlasových reláciách a programoch, ktoré by ponúkli najmä mladým ľuďom históriu nášho národa, našu pôvodnú slovenskú tvorbu, tradície, folklór a pod. Podnietili by v nich hrdosť na našich národných dejateľov, ako boli napríklad Ľudovít Štúr, Andrej Hlinka, Štefan Moyses či Karol Kuzmány, o ktorých veľmi málo vedia, hoci toľko oboetovali svojmu národu... Veď „národ, ktorý nepozná svoju minulosť, sa odsudzuje k tomu, aby ju prežil znova!“

Aké je riešenie z tejto neutešenej situácie? Jednou z viacerých možností sú určite aj aktivity Mladej Matice. Príkladom, ako možno priťahnuť mladých ľudí do Matice slovenskej, je rozvíjanie národného povedomia mládeže formou besied so študentmi na stredných a vysokých školách v spolupráci s učiteľmi dejepisu, slovenského jazyka a literatúry, potom stretnutia a zrazy Mladej Matice pri príležitosti významných výročí, kde by si mladí vymenili skúsenosti, názory a absolvovali pútavé vlastenecké prednášky. Ďalšou možnosťou by bol pokus o vlastnú literárnu tvorbu na témy, ako je vlastenectvo, národ, moja vlasť a pod. Oslovit' mladých ľudí by mohla aj spolupráca s rôznymi športovými klubmi, ale aj samostatné zakladanie športových klubov.

Kam bude nakoniec smerovať naše Slovensko aj v nasledujúcich rokoch, závisí od nás. Budeme schopní správne pochopiť a formovať našu slovenskú mládež? Aktivity miestnych odborov a mládežného matičného hnutia sú dôkazom, že Matica slovenská nie je nemodernou a zbytočnou inštitúciou. Práve naopak, má svoje nezastupiteľné miesto aj v súčasnosti.

Rastislav ZACHER
člen OMM Poprad

OČAMI MATICE

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Aby bolo jasné!

Matica slovenská v zmysle svojich prvých stanov – všetko zdravé pretrváva na princípoch, ktoré ho zrodili – je úzko spätá tak s národom, ako aj so životom slovenským. Ako taká sa nikdy nemôže stotožniť s neľudským osudom nevinných obetí rasových represálií v čase druhej svetovej vojny, za čo nemôžu niesť zodpovednosť príslušní predstavitelia Slovenského štátu. Tak ako sa priečili kruté osudy nevinných Židov vtedy žijúcim Slovákom, o čom svedčí známy fakt, že medzi ocenenými „spravodlivými medzi národmi“ je Slovákov na počet obyvateľov najviac, priečia sa aj súčasnej Matici. Za chorú považujeme už čo i len myšlienku prenasledovať a zabíjať ľudí len preto, že sa narodili inakší ako ostatní. Ved' nikto nemôže za to, ako a kde sa narodil, ale každý môže za to, ako sa správa!

Keďže len pravda nás oslobodzuje, nech je nám dovolené považovať v súlade s ňou štrnásty marec 1939 za deň, v ktorom pod tlakom okolností (teda jedného z najväčších tyranov a diktátorov v ľudskej histórii) prijali vtedajší slovenskí politici – poslanci snemu, ktorí politikmi sú – rozhodnutie, v tom čase znamenajúce záchranu Slovenska pred rozparcelovaním a Slovákov pred pomardarčovaním, popoľšťovaním a ponemčováním. Za deň, po ktorom nasledovali dni škaredé, represálie voči nevinným, ktoré navždy zostanú čiernou škvrnou na našich dejinách, ale aj dni naplnené budovaním základov slovenskej ekonomiky, vzdelanosti a kultúry, čo znamenalo pozitívnu skúsenosť národa s vlastnou štátnosťou.

Matica sa bude usilovať klásť tieto dve pravdy vedľa seba, čo zrejme ešte istý čas bude spôsobovať nedorozumenie medzi inak zmýšľajúcimi – ako sme toho svedkami aj dnes. Matica je a bude tolerantná ku všetkým názorom opierajúcim sa o pravdu, ale žiada aj o toleranciu pri hlásaní právd voči sebe.

Od našich matičných prispievateľov z celého Slovenska

Spod spravodajského pera

■ NAPLNĀME PROGRAM

Novozaložený Miestny odbor Matice slovenskej Nitra-Klokočina v roku 2012 úspešne začal svoju činnosť. V celom rozsahu využívame pravidelne konané členské schôdze, čo považujeme za základný predpoklad angažovanosti členov. Naši členovia svojou aktívnou účasťou významne obohatili viaceré kultúrne a spoločenské aktivity, predovšetkým Matičný krojovaný ples. Rok 2012 je rokom Antona Bernoláka. Prednáškami a besedami si pripomenieme život a dielo prvého kodifikátora jazyka slovenského. Význam dávnych, ale aj nedávnych udalostí, ktorých okružie jubileá si pripomenieme v roku 2013, rozhodujúcou mierou prispeli k formovaniu slovenského národa a našej súčasnej existencie. S plnou vážnosťou a pochopením pristupujeme k plneniu programu Matice slovenskej na roky 2011 – 2013. Rok 2013 nám, ale aj všetkým členom MS poskytuje príležitosť konkrétne preukázať svoj vzťah k národným hodnotám. Uvedomujeme si zodpovednosť za prípravu dôstojných osláv týchto významných jubileí. Určite nie je nutné zdôrazňovať, že na prípravu nezostáva veľa času. Postavenie sa k týmto úlohám je na rozhodnutí každého, nielen člena nášho MO, ale predovšetkým MS ako celku.

JÁN MARKO

■ V ZNAMENÍ VZÁJOMNOSTI

Začiatkom marca 2012 sa v obci Podtureň uskutočnili oslavy Medzinárodného dňa žien. Tohto roku bol pre ženy prichystaný naozaj bohatý program. Na úvod vystúpilo duo z Rostova na Done v Ruskej federácii. Dvaja sympatickí mladíci vystupujú pod názvom Volný Don. Po nich patrila scéna estrádnemu súboru Matičnej divadelnej ochotníckej scény (MADOS) z Liptovského Mikuláša. V zábavnom pásme odzneli slovenské pesničky, vtipy, scénky, ale aj humorná poézia. Vtipy hodnotila odborná porota na čele s poslancom Žilinského samosprávneho kraja Ladislavom Andreanským. Pásmo zrežiroval a scenár napísal umelecký vedúci súboru Ján Richter, ktorý taktiež účinkoval v programe. Ďalej účinkovali speváčky Jolana Lamajkino-

vá, Amália Bartošová, spieval a vtipy rozprával Michal Kotian a na klávesové nástroje hral Vojtech Kuna. Programom sprevádzal predseda MO MS v Liptovskom Mikuláši Peter Vrlík. Po vystúpení sa matičiari s ruskými priateľmi stretli na spoločenskom posedení, odzneli slovenské i ruské piesne, niektoré si zaspievali aj spoločne.

Peter VRLÍK

■ MATERINSKÁ REČ, AKÁ SI MI MILÁ...

Pod týmto názvom sa v ZŠ Štefana Náhalku v Liptovskej Tepličke 14. marca 2012 uskutočnil prednes povestí v teplickom nárečí. Na organizácii podujatia sa podieľal MO MS v Liptovskej Tepličke pod vedením Renáty Mezovskej v spolupráci s riaditeľkou ZŠ Valériou Černoorskou a Katarínou Fedorovou. Organizátori pripravili na túto príležitosť starodávnú kulisu teplickej dreveničky, pri ktorej žiaci prednášali v nárečí pripravený príbeh. Po vyzobrazení povestí na výzvu pridali pieseň Hore tou Tepličkou, tu sa už poznali naozajstné speváčky zo súboru Turnička. Peťo Mezovský pridal informácie o kostole Jána Krstiteľa, ktorý bol postavený v roku 1773. Bol to prvý krok, ktorý patrí k ceste, zatiaľ iba pokus, aby deti nezabudli na rodné teplické nárečie. V rámci regionálnej výchovy vydali v škole sériu učebníc, v ktorých sa v každom predmete spomína a objavuje rodná obec s jej autentickými historicko-zemepisnými zvláštnosťami. V tejto súťažnej prehliadke najlepšie obstála piatačka Lenka Fendeková, hneď za ňou Lucia Suchareková a nakoniec Viktória Pitoňáková. Porota hodnotila nárečový prejav, výslovnosť aj výber a interpretáciu príbehov, ktoré si deti za pomoci rodičov preložili do nárečia. Organizátori sa zhodli na tom, že rozšíria túto súťaž aj o poznatky o rodnej obci, obohatia ju spevom a tanečným prejavom, skrátka predstavia svoju obec v plnom význame ako rodisko, kde majú svoje korene.

Ludmila HREHORČÁKOVÁ

■ RECITÁTORI V BEŽOVCIACH

Aj v tomto školskom roku sme sa zapojili do najznámejšej recitačnej súťaže na

Slovensku, nesúcej meno významného slovenského básnika Pavla Országha-Hviezdoslava. Jej školské kolo usporiadalo riaditeľstvo základnej školy v spolupráci s Miestnym odborom Matice slovenskej v Bežovciach. Súťažili žiaci 2. až 9. ročníka v troch vekových kategóriách v poézii aj próze a zapojilo sa ich do nej vyše tridsať. Prednes hodnotila trojčlenná porota zložená z pedagógov školy. Súťažiacich prišli povzbudiť aj žiaci zo školského klubu. Do okresného kola v Sobrancech postúpili víťazi z každej kategórie. V prednese poézie Lukáš Čičvák, Kristína Kačkošová a Štefánia Štundová, v prednese prózy pôjdu ďalej súťažiaci z Viktória Čermáková, Zuzana Sabolčíková a Jana Horňáková. Zaujímavosťou tohto ročníka bol aj výrazný záujem žiakov o slovenskú poéziu P. O. Hviezdoslava či M. Rúfusa.

Jana MICHĽIKOVÁ

■ FAŠIANGY 2012 V ŠTÚROVE

Miestny odbor Matice slovenskej v Štúrove vo februári usporiadal v poradí už 21. matičný ples. Tradícia zaväzuje a ten, kto na ples prišiel, sa nesklamal. Dobrá nálada a veselá zábava charakterizovali tento ples. Dve hudobné telesá sa starali o dobrú zábavu asi 200 hostí. Boli to Sláčik, ľudová hudba z Liptovského Mikuláša, a Suzanne z Považskej Bystrice. Tradícia plesu bola zachovaná. Služby fotografa Janka Valka, slávnostne vyzdobená sála, otvárací tanec – tanečná skupina Carmen, občerstvenie – večera, Janko Breňišin... Hostom večera bol spevák Robo Kazík. Svojimi pesničkami a srdečnosťou si získal sympatie všetkých prítomných, najmä nežného pohľavia bez rozdielu veku. Zožal zaslúžený úspech. Ples sa vydaril. A to vďaka vám, ktorí ste sa zúčastnili a dobre zabávali, vďaka tým, ktorí nás podporili finančne a vecnými darmi a vďaka organizátorom. Všetci primite moje poďakovanie. Rozlúčka s fašiangom sa konala 21. februára v matičnom dome. Zišla sa tu spoločnosť priateľov hudby, tanca a spevu. Veseľili sme sa do polnoci, keď sa začal pôst. Fašiang sme ukončili želaním, aby nám nikdy horšie nebolo!

Mária VAVRECZKÁ

Národná slávnosť na hrade Devín

V mestskej časti Bratislavy v Devíne sa 29. apríla 2012 uskutočnil pod záštitou predsedu Matice slovenskej Národná slávnosť na Devíne.

Toto podujatie sa bude konať pri príležitosti uctenia si pamiatky našich vierozvestov sv. Cyrila a Metoda a tiež pripomenutia si štúrovského výstupu na Devín. Organizátorom podujatia je Dom Matice slovenskej v Bratislave. Pozvaní sú naň aj predstavitelia politického a verejného života, predstavitelia duchovenstva a zástupcovia veľvyslanectiev slovenských krajín, pre ktoré epochálne misijné dielo solúnskych bratov predstavuje základ národnej kultúry a písomníctva.

Významnou súčasťou podujatia bude gréckokatolícka svätá liturgia v miestnom rímskokatolíckom Kostole sv. Kríža, ako aj Moleben k našim svätým otcom, apoštolom rovným Cyrilovi a Metodovi, učiteľom Slovanov pri základoch slovenskej baziliky z 9. storočia pod vedením Mons. Jána Babjaka, prešovského gréckokatolíckeho arcibiskupa a metropolitu.

V hradnom areáli Mladá Matica a MO MS z Liptovského Mikuláša krátkou inscenáciou pripomenú historicky významnú udalosť zo života štúrovcov – ich výstup na Devín v roku 1836. Kultúrnym sprevčením národného podujatia budú tiež umelecké vystúpenia a prezentácia ľudovomeleckých remesiel. Snahou Matice slovenskej pri uskutočnení Národnej slávnosti na Devíne je založiť tradíciu dôstojného uctenia si pamiatky významných udalostí našich národných dejín a ich pripomínanie širokej verejnosti.

(rr)

Darujte 2% z daní na zachovanie kultúrnych hodnôt

Matica slovenská môže aj v tomto roku získať finančné prostriedky v zmysle zákona č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov vo výške 2% zo zaplatenej dane a to na základe dohody o spolupráci s občianskym združením Panslovanská únia.

Vyhlásenie o poukázaní sumy do výšky 2% zaplatenej dane z príjmov fyzických osôb (oficiálne tlačivo s vypísanými údajmi o prijímateľovi) nájdete na našich internetových stránkach www.matica.sk (v pohyblivej časti v záhlaví stránky) a www.snn.sk. Tlačivo je potrebné zaslať na miestny príslušný daňový úrad. Matica slovenská tlačivá doručí za Vás. Postačí ak vyplnené tlačivo zašlete na adresu:

Matica slovenská
Finančno-ekonomický útvar
Mudroňova 1 - 036 52 Martin

Tlačivá sa spracujú, v termíne do 30. apríla zašlú na daňový úrad a následne predložia občianskemu združeniu Panslovanská únia ako podklad na predisponovanie finančných prostriedkov. Finančné prostriedky budú použité vyhotovenie pamätníka sv. Cyrila, Metoda a Gorazda.

Za Vaše príspevky ďakujeme!

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupcovia šéfredaktora Michal BADÍN a Emil SEMANCO. Sídlo: Mudroňova 1, 036 52 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535, 40 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Dunajská 18, 812 51 Bratislava. Tel: 02/ 52 92 44 85. Administrácia: Matica slovenská, Mudroňova 1, 036 52 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535. Tlač Ultra print, Bratislava. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Ján ČOJA, Roman MICHELKO, Ján JANKOVIČ, Drahoslav MACHALA, Pavol MAČALA, Andrej STRÝČEK. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk. Ročné predplatné 22,36 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografie nevraciam. MIČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.